

CONSILIUL LOCAL SIPOTENI
Primăria c. Sipoteni, r. Călărași

Aprobat prin
Decizia Consiliului Local
Nr. ____ din _____ 2021

Strategia de Dezvoltare Comunitară a comunei Sipoteni pentru anii 2021-2026

Sipoteni, februarie 2021

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică creat prin Dispoziția primarului nr. 87 din 06.10.2020 și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

La elaborarea documentului s-au luat în vedere abordările și recomandările experților Programului Comunitatea Mea și ai proiectelor PNUD/Migrație și dezvoltare locală (compartimentele Migrație, Economie), UE/GIZ 6Abilitarea cetățenilor (Managementul deșeurilor) și UE/Primarii pentru creștere economică (compartimentul Economie), la care este parte comuna Sipoteni.

Cuprins:

Lista de figuri	4
Lista de tabele	4
1. Introducere și rezumat executiv	5
1.1. Fișa de rezumat PSM	5
1.2. Contextul național și regional	5
1.3. Comisia și echipele PSM	5
1.4. Aprobarea consiliului local	6
2. Introducere în planificarea strategică	7
2.1. Dezvoltarea metodologiei de pregătire a strategiei	7
2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea comunitară	8
2.3. Informații generale despre comunitate	8
3. Profilul și analiza comunității	9
3.1. Caracteristici geografice și de mediu	9
3.1.1. Caracteristici fizico-geografice	10
3.1.2. Planificare spațială	10
3.1.3. Resurse naturale	10
3.1.4. Factorii de poluare a mediului	10
3.2. Demografie	12
3.2.1. Resurse umane	12
3.2.2. Forța de muncă	13
3.2.3. Profilul migraționist	15
3.3. Servicii sociale	19
3.3.1. Caracteristicile grupurilor vulnerabile	19
3.3.2. Servicii sociale	21
3.4. Economia	25
3.4.1. Dezvoltarea economică locală	25
3.4.2. Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri	27
3.4.3. Sectorul agriculturii	27
3.4.4. Comerțul, serviciile, turism	28
3.4.5. Gestionarea bunurilor	29
3.5. Infrastructura	30
3.5.1. Infrastructura utilităților Publice	30
3.5.2. Fondul locativ	32
3.6. Buna guvernare și management	32
3.6.1. Gestionarea administrativă	32
3.6.2. Bugetul local	36
3.6.3. Societatea civilă	38
3.7. Analiza SWOT	39
4. Strategia de dezvoltare socio-economică	44
4.1. Viziunea comunității	44
4.2. Cadrul de planificare și direcțiile strategice	44
4.3. Obiective specifice	45
4.4. Planul de Acțiuni	47
4.5. Verificare și revizuire	55
4.5.1. Etape de implementare	55
4.5.2. Monitorizarea strategiei	55
Anexe	58
Anexa 1. Portofoliul de proiecte	58
Anexa 2. Rezultatele sesiunii de prioritizare	62

Lista de figuri

Figura 1. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice.....	31

Lista de tabele

Tabelul 1. Dinamica numărului populației în comuna Sipoteni, la începutul anului	13
Tabelul 2. Structura pe vârste a copiilor și tinerilor la începutul anului 2020	13
Tabelul 3. Numărul populației ocupate formal și neformal (la început de an).....	13
Tabelul 4. Repartizarea populației ocupate pe tipuri de activități economice, persoane	14
Tabelul 5. Percepția locuitorilor asupra necesităților economice	15
Tabelul 6. Date cantitative privind situația migranților.....	15
Tabelul 7. Proiecte locale realizate cu implicarea băștinașilor în perioada 2015-2020.....	17
Tabelul 8. Situația populației sărace.....	19
Tabelul 9. Detalii privind instituțiile de învățământ	21
Tabelul 10. Detalii privind instituțiile de ocrotire a sănătății.....	23
Tabelul 11. Situația persoanelor defavorizate	23
Tabelul 12. Lista bunurilor importante pentru APL și cu potențial pentru eventualii investitori	26
Tabelul 13. Sectoarele (sub-sectoarele) de creștere și provocările asociate	26
Tabelul 14. Agenții economici după forma organizatorico-juridică, care activează în localitate.....	27
Tabelul 15. Structura intravilanului localității.....	30
Tabelul 16. Caracteristica pieței funciare în perioada 2015-2020	30
Tabelul 17. Participarea comunității în cadrul proiectelor în ultimii 5 ani.....	35
Tabelul 18. Veniturile bugetului local, în perioada 2017-2020, lei.....	37
Tabelul 19. Structura cheltuielilor, executate în perioada 2017-2020, mii lei	37
Tabelul 20. Tipurile de raportări privind implementarea Strategiei.....	56
Tabelul 21. Riscurile privind implementarea Strategiei	57

1. Introducere și rezumat executiv

1.1. Fișa de rezumat PSM

Strategia de Dezvoltare Comunitară (în continuare SDC) a c. Sipoteni pentru perioada 2021 – 2026 a fost elaborată cu suportul Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică (în continuare GL), creat prin Dispoziția primarului c. Sipoteni nr. 87 din 06.10.2020, cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul Programului Comunitatea Mea, implementat de IREX și finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Conținutul acestui document ține de responsabilitatea GL și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite ale Americii.

Strategia prezintă analiza situației existente, elaborarea viziunii, obiectivelor strategice și planului de acțiuni pentru perioada 2021-2026, mecanismul de monitorizare și evaluare, precum și dezvoltarea unui portofoliu de proiecte ale Strategiei.

Strategia accentuează punctele forte ale comunității, analizează punctele slabe, oportunitățile și riscurile, bazându-se pe potențialul socio-uman, dezvoltarea economiei locale, serviciile publice, instituțiile infrastructurii educaționale, culturale, sociale și de afaceri, precum și pe capacitatea autorităților publice locale și structurilor societății civile privind asumarea responsabilității pentru procesul de dezvoltare locală în următorii 5 ani de zile.

La baza elaborării documentului stau câteva principii, cum ar fi: (i) promovarea unei guvernări locale profesionale, eficiente și responsabile; (ii) promovarea unui proces decizional participativ, transparent, (iii) promovarea și implementarea principiilor dezvoltării durabile la nivel local.

1.2. Contextul național și regional

SDC reprezintă principalul document de dezvoltare a localității, pe o perioadă medie, fiind un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală: Planul de Dezvoltare Economică Locală 2020-2022, raională (Strategia de dezvoltare integrată a raionului Călărași 2013- 2020), regională (Strategia de dezvoltare regională Centru (2016-2020 și planuri regionale sectoriale) și națională (Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030", strategii sectoriale de dezvoltare) și supra-naționale (Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, Strategia UE pentru Regiunea Mării Negre 2020-2030).

1.3. Comisia și echipele PSM

Prezentul document reprezintă Strategia de Dezvoltare Comunitară a comunei Sipoteni pentru perioada 2021-2026, elaborată într-un mod participativ, conform Manualului de utilizarea a APSL, elaborat de programul USAID / Comunitatea Mea (CM) Moldova.

SDC reprezintă un document de politică publică, care va ghida acțiunile Administrației Publice Locale, în strânsă cooperare cu sectorul economic, mediul asociativ și instituțiile publice de nivel local, în următorii 5 ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a localității. Pentru elaborarea SDC a fost creat un grupul de lucru, componența căruia a fost aprobată prin Dispoziția primarului nr. 87 din 06.10.2020, după cum urmează:

Tabelul 1. Componenta grupului pentru planificare strategică

#	Numele, prenumele	Locul de muncă	Funcția
1.	Rața Vasile	Primăria Sipoteni	Primar
2.	Rău Maria	Primăria Sipoteni	Viceprimar
3.	Rața Elena	Primăria Sipoteni	Secretarul Consiliului Local
4.	Zaharia Vasile	AO „Baștina Sipoteni”	Președinte
5.	Trifan Iulia	Primăria c. Sipoteni	Perceptor fiscal
6.	Rău Tatiana	Primăria c. Sipoteni	Asistent social comunitar
7.	Maimescu Alexandra	Grădinița de copii “Princhindel”	Director
8.	Chitoroagă Tatiana	Grădinița de copii „Clopoțel”	Director
9.	Bob Dumitru	Liceul Teoretic “M.Eminescu	Director
10.	Stegari Maria	Primăria Sipoteni	Inginer funciar
11.	Trifan Alexei	Căminul Cultural	Director
12.	Susarenco Eudochia	Consiliul Local	Consilier local
13.	Adam Elizaveta	Biblioteca publică	Bibliotecară
14.	Onța Ion	Centrul de sănătate Sipoteni	Medic de familie
15.	Petriciuc Ghenadie	Biserica „Sf.Cuv.Parascheva”	Preot-paroh
16.	Popovici Ion	GȚ „Popovici Ion”	Fondator
17.	Morari Vasile	SRL „Roxagro-Prim”	Administrator
18.	Tanasachi Mihail	Primăria Sipoteni	Specialist protecția mediului
19.	Boldurescu Ludmila	Primăria c. Sipoteni	Contabil șef
20.	Chitoriga Ion	Birou de avocat	Avocat
21.	Chitoroagă Zinaida	Liceul Teoretic “M.Eminescu”	Elevă, președinte ADB Junior
22.	Chitoroagă Alina	Liceul Teoretic “M.Eminescu”	Elevă, membru ADB Junior
23.	Rața Adriana	Liceul Teoretic “M.Eminescu”	Elevă, membru ADB Junior
24.	Spînu Elena	Casnică	Mamă cu 4 copii
25.	Chitoroagă Nicolae		Pensionar

Consultanți în planificare strategică, Institutul de Dezvoltare Urbană
 Guțuțui Veaceslav, Cimbir Cornelia.

1.4. Aprobarea consiliului local

Strategia a fost aprobată prin prin Decizia Consiliului Local Sipoteni nr. _____ din ____ 2021.

2. Introducere în planificarea strategică

2.1. Dezvoltarea metodologiei de pregătire a strategiei

SDC a fost elaborată pentru a impulsiona dezvoltarea socio-economică a localității pe perioada 2021-2026, de a stabili repere clare pentru conjugarea efortului comun al membrilor comunității (inclusiv celor stabiliți în afara localității) și cu atragerea diferitor parteneri, orientat spre îmbunătățirea calității vieții cetățenilor, cu respectarea principiilor de dezvoltare durabilă.

Metodologia de lucru a respectat logica elaborării unei strategii:

- 1) **Diagnosticul teritoriului**, bazat pe datele existente și realizat cu implicarea părților interesate (administrația publică, mediul de afaceri, societatea civilă, instituțiile publice din teritoriu) și a responsabililor pe domeniile menționate. Această analiză, ce conține o dimensiune tematică, dar și una integrată, a servit drept material de lucru în cadrul grupurilor de lucru: economic, social-educational, mediu, infrastructură, administrație publică.
- 2) **Analiza SWOT** - instrument de analiză a potențialului de dezvoltare a comunității, evidențiază punctele tari și slabe, oportunitățile și amenințările rezultate din diagnosticul teritoriului pe baza unui proces participativ al părților interesate (grupuri de lucru sectoriale, interviuri, ateliere de lucru, focus grup-uri, dezbateri cetățenești).
- 3) Strategia conține **viziunea, obiectivele generale și specifice** de dezvoltare și principalele acțiuni de dezvoltare ale localității. Acestea sunt măsurabile în termeni de timp, relevanță și rezultate concrete.
- 4) **Planul de acțiuni 2021 – 2026** conține acțiunile concrete de întreprins pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice de dezvoltare stabilite în Strategie. În plan sunt stabiliți responsabilii, sursele de finanțare, termenii de implementare
- 5) **Mecanismul de monitorizare și evaluare** include elementele de bază pentru a crea sistemul de verificare, monitorizare, evaluare și raportare a progreselor realizate în implementarea Strategiei.
- 6) **Portofoliul de proiecte prioritare** include fișele la câteva proiecte din diferite domenii, prioritare de dezvoltare a comunității.

Metodologia de elaborare a asigurat caracterul participativ și transparent al acestui document prin organizarea de interviuri, chestionare, ateliere de lucru, focus grupuri, training-uri, grupuri de lucru sectoriale, consultări și audieri publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor tuturor categoriilor sociale. Au fost respectate principiile egalității și echității de gen, incluziunii și reprezentativității tuturor grupurilor din cadrul comunității (criterii de vârstă, sex, etnie, apartenență religioasă, categorii vulnerabile, etc.). De asemenea, au fost realizate chestionări și interviuri cu băștinașii plecați în afara localității (în țară și peste hotare), asigurând astfel participarea Diasporei la elaborarea prezentului document.

Pe baza planului de acțiuni al SDC vor fi elaborate planuri anuale de activități pentru Consiliul Local și Primărie, a altor instituții și entități responsabile de implementarea activităților respective.

2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea comunitară

SDC reprezintă un document de planificare strategică integrată la nivel local, un instrument esențial pentru factorii de decizie, pentru părțile interesate și mai ales pentru cetățeni, unde sunt identificate cele mai raționale, eficiente soluții pentru creșterea calității vieții, pentru o dezvoltare durabilă pe termen mediu și lung în comunitate.

Strategia a fost elaborată cu suportul GL constituit prin Dispoziția primarului c. Sipoteni nr. 85 din 12.10.2020, cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul Programului Comunitatea Mea implementat de IREX și finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Conținutul acestui material ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite ale Americii.

2.3. Informații generale despre comunitate

Data fondării:	1440
Numărul de locuitori	7286
Suprafața totală, ha	4906,11
Numărul de străzi	64
Lungimea stradală	125,25 km
Adresa juridică	MD 4438, r-nul Călărași, s.Sipoteni, str.31 August, 100.

Comuna Sipoteni este așezată pe colina de centru a Moldovei, la o distanță de 12 km de or. Călărași și la 64 km de capitală, mun. Chișinău.

Sipoteni este o unitate teritorial- administrativă de nivelul I, situată pe ambele maluri ale râului Pojarna. Comuna Sipoteni este cea mai mare localitate rurală din raionul Călărași și intră în primele 7 cele mai mari localități rurale din Republica Moldova.

Comuna este traversată de drumul auto internațional Chișinău-Ungheni-Iași și de calea ferată Chișinău-Ungheni (spre România și țările CSI) .

3. Profilul și analiza comunității

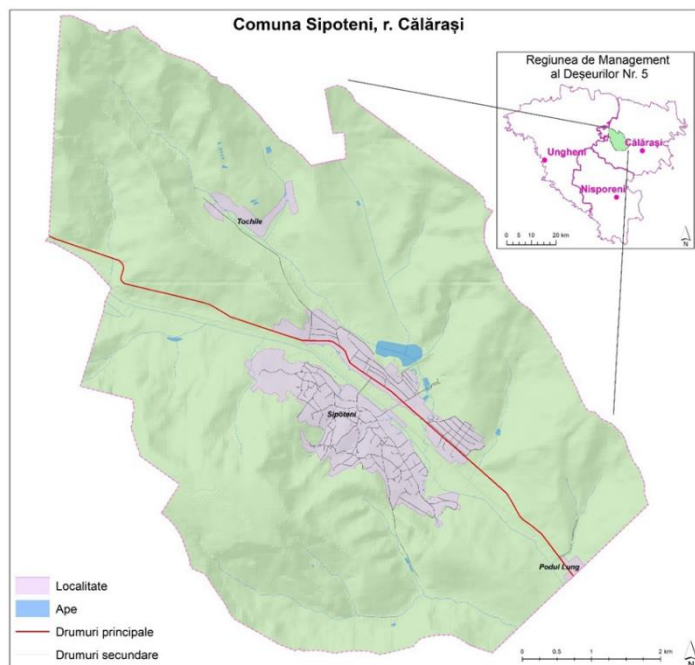
3.1. Caracteristici geografice și de mediu

Poziționarea geografică |

Comuna Sipoteni este amplasată pe colina de centru a Moldovei, la o distanță de 12 km or. Călărași și la 64 km de capitală, mun. Chișinău. Sipoteni este o unitate teritorial- administrativă de nivelul I, situată pe ambele maluri ale râului Pojarna.

Comuna Sipoteni este situată în partea de Sud-Vest a raionului Călărași. În cadrul comunei sunt cuprinse localitățile Sipoteni și Podul Lung. În componența localității Sipoteni intră și cătunul Tochile. Aria administrativă a comunei constituie cca 49 km², cu suprafața localităților de cca 4,5 km². Infrastructura rutieră a localităților cuprinde 125,25 km de drumuri, dintre care drumurile asfaltate și betonate alcătuiesc 11,80 km, drumurile pietruite – 80,00 km, drumurile de pământ – 33,45 km.

Figura 3-1: Harta comunei Sipoteni

Istoric | Din folclor și presupuneri orale denumirea localității Sipoteni ar veni de la Șipot, Sipet sau în numele boierului Săpoteanu Șipot adică izvor cu multă apă, care de altfel și astăzi există cu aceeași denumire “Șipotul lui Dîră”. Din unele mărturii scrise este pomenită localitatea Săpotenii-Sipotenii de astăzi. După datele din arhiva republicană anul înființării satului este 1440. Satul a fost întemeiat de 5 familii boierești, care au ajutat la formarea economiei satului și agriculturii. În 1904 satul avea 245 case, cu o populație de 2.920 persoane, și o școală rusă. Țărani posedau pământ de împroprietărire 400 desetine. Proprietara cu numele Sofie Budde avea 1.128 desetine. În afară de țărani, la Sipoteni erau și răzeși români, care

posedau 1.989 desetine de pământ. În biserică se păstrau cărți vechi: Evanghelie (1775), Antologhion (1755), Octich (1774), Triod (1747). Erau trei cimitire cu pietre sepulcrale foarte vechi.[1]

Primele lucrări de construcție a traseului Ungheni-Chișinău care trecea prin Sipoteni au început în anul 1955. În comună există stație de cale ferată unde staționează trenuri cu rute naționale și internaționale.

Com. Sipoteni este cea mai mare localitate rurală din raionul Călărași și reprezintă un pilon de creștere economică în această microregiune de Centru.

3.1.1. Caracteristici fizico-geografice

Suprafața localității | Suprafața intravilanului comunei constituie 644,51 ha, iar a întregului teritoriu 4906,11 ha, din care teren cu destinație agricolă 1844,82 ha, terenul fondului silvic 1390,46 ha, fondul apelor 42,65ha, teren de uz comun 533,46 ha, drumuri și căi de comunicație 148,4 ha, terenuri pentru construcții 51,81 ha, alte terenuri 250,0ha. Numărul gospodăriilor în comună este 2 242 cu o mărime medie de 3,1 persoane per gospodărie.

Bazine acvatice | Pe teritoriul comunei Sipoteni sunt amplasate 5 lacuri, dintre care 2, la moment sunt secate și un lac de acumulare. De asemenea, localnicii și vizitatorii se pot bucura de 5 izvoare, care au debit al apei relativ constant.

3.1.2. Planificare spațială

Localitatea nu dispune de un Plan Urbanistic General. Conform primăriei, comuna este împărțită convențional în 4 părți.

3.1.3. Resurse naturale

Relieful comunei Sipoteni este deluros, dealurile fiind separate între ele de pâraie, vâlcele și râpi. Suprafața intravilanului comunei constituie 644,51 ha, iar a întregului teritoriu 4906,11 ha.

Pe teritoriul comunei Sipoteni se află cca. 1200 ha de păduri, situate în extravilanul localității, inclusiv cu statut de monumente naturale protejate. Comuna este înconjurată de 4 păduri, 3 de foioase și una de pini. În proprietatea APL sunt cariere de substanțe minerale utile: zăcămintele de argilă și nisip. Acestea se află la o distanță de 3 km de sat, însă încă din anii 1999-2000 extragerea acestora a fost sistată. Comuna este traversată de râulețul Pojarna pe o lungime de 8 km cu suprafața de 5 ha.

Pe teritoriul comunei Sipoteni sunt amplasate 5 lacuri, dintre care 2, la moment sunt secate și un lac de acumulare.

De asemenea, localnicii și vizitatorii se pot bucura de 5 izvoare, care au debit al apei relativ constant. Conform datelor din Registrul ariilor protejate, fondul forestier local este parte a Rezervației naturale Hârjauca – Sipoteni, cota parte de 5,4 ha, precum și a monumentului natural geologic Sipoteni - 2 ha.

3.1.4. Factorii de poluare a mediului

Calitatea aerului | În c. Sipoteni volumul noxelor degajate în atmosferă este minim, reieșind din faptul că pe teritoriul satului nu există depozite de îngrășăminte și pesticide funcționează doar două benzinării.

Principalele surse de poluare a mediului constituie transportul auto, gunoiștile neautorizate, arderea tuturor tipurilor de combustibil în gospodăriile personale, arderea ilegală a miriștii și deșeurile de la animale din gospodăriile personale.

Calitatea solului | Principalul factor de degradare a solurilor este eroziunea. Activitatea economică a condus la intensificarea proceselor de degradare a terenurilor și învelișului de sol.

Reducerea exagerată a aplicării îngrășămintelor conduce la epuizarea conținutului de elemente fertile în soluri și la scăderea productivității terenurilor. Practica agricolă demonstrează că, capacitatea de producție și recoltele cresc prin utilizarea tehnologiilor avansate, mașinilor și uneltelor perfecționate, utilizarea îngrășămintelor și pesticidelor, efectuarea lucrărilor de irigare, desecare, drenare, de prevenire și combatere a eroziunii solului, etc. Nerespectarea acestor cerințe duce la micșorarea roadelor și degradarea stratului fertil a solului-humusul.

În localitate sunt proprietari de terenuri agricole care utilizează tehnologii avansate de producere agricolă, folosind diverse chimicale, pesticide, ceea ce respectiv influențează asupra calității solului. De asemenea impact semnificativ are arderea miriștilor.

Calitatea apei potabile | Analiza apei din fântânile satului, iaz, râu efectuată în anul 2016 de către Centrul de sănătate Călărași, a scos în evidență faptul că apa potabilă a 72% din fântânile supuse analizei are un procent înalt de nitrați, nitriți și urme de amoniac ce întrec cotele admisibile. Analizele repetate efectuate, au demonstrat că apa potabilă din fântânile localității nu s-a îmbunătățit. Î.M. „Gospodăria Comunală Sipoteni”, gestionează serviciul de aprovizionare cu apă și canalizare din comună. Personalul întreprinderii este alcătuit din 14 lucrători, care includ: administrator, contabil, casier, electrician, tractorist, șase operatori, trei muncitori. Personalul este implicat în principal în prestarea serviciului de aprovizionare cu apă și canalizare.

Gestionarea deșeurilor | Ca și în majoritatea localităților din republică, este o problemă existentă și la Sipoteni. Î.M. „Gospodăria Comunală Sipoteni” oferă și servicii de salubritate în comuna Sipoteni. Activitățile de salubritate includ: evacuarea deșeurilor solide de la populație, instituții și agenți economici; gestionarea/întreținerea depozitului de deșeuri; activități de salubritate a teritoriului comunei. Doar patru lucrători (tractoristul și trei muncitori) sunt implicați mai mult în activitățile de salubritate.

Serviciul de evacuare a deșeurilor este presat populației în bază de contract de prestări servicii semnat de capul gospodăriei cu Î.M. „Gospodăria Comunală Sipoteni”. Pentru acest serviciu se achită un tarif aprobat de Consiliul comunei Sipoteni.

Costul serviciilor de evacuare a deșeurilor sunt achitate de beneficiari la sediul Î.M. „Gospodăria Comunală Sipoteni”, unde se eliberează factură. Tariful pentru serviciul de evacuare a deșeurilor prestat populației este de 10 lei per persoană per lună.

Pentru instituțiile publice și agenți și agenții economici serviciile de evacuare a deșeurilor se oferă, de regulă, la solicitare. Servicii la solicitare pot fi presate și gospodăriilor în caz de solicitare. Tariful pentru servicii de evacuare a deșeurilor la solicitare este de 280 lei pentru o oră de lucru cu tractorul; pentru 2 ore și mai mult de lucru cu tractorul tariful este de 230 lei per oră. Tariful mai poate fi calculat și per m³ deșeuri ce necesită evacuare dacă acestea sunt încărcate în remorca tractorului de solicitantul serviciului.

Din discuțiile cu populația din diferite sectoare ale comunei Sipoteni au fost constatate următoarele aspecte: nivelul tarifului existent este acceptabil, doar că pentru familiile cu mulți copii, acesta devine o povară; sunt gospodării care nu doresc să semneze contract de presare servicii.

În prezent, cca 27 la sută din gospodării au contract cu Î.M. „Gospodăria Comunală Sipoteni” pentru evacuarea organizată a deșeurilor. Celelalte 73% din gospodării (cca 1,600 gospodării) transportă, pe cont propriu, deșeurile la groapa de gunoi din comună.

Instituțiile publice și agenții economici sunt deservite de întreprinderea de salubritate la solicitare. Doar, un număr mic de agenți economici care activează în comună au contract de evacuare a deșeurilor.

Colectarea deșeurilor de la gospodării are loc de la poartă la poartă de două ori pe lună folosind tractorul cu remorcă. Tractorul și remorca sunt foarte vechi (din anul 1985). Colectarea are loc de 2 ori pe lună în zile diferite în sectoare diferite ale comunei Sipoteni.

Pentru îmbunătățirea situației în domeniu, în 2019, gunoiștea din centrul satului, de pe o suprafață de cca. 4,5 a fost evacuată la un poligon, special amenajat pentru acest scop. Proiectul respectiv, în valoare de cca. 20 mii USD a fost susținut de proiectul PNUD/MiDL, contribuțiile băștinașilor și co-finanțat de bugetul local. În 2020, pentru a asigura durabilitatea acestor activități, a fost aplicat și câștigat un alt proiect, de la Uniunea Europeană. Valoarea grantului alocat de UE este de 50 mii euro. Proiectul prevede implicarea cetățenilor în rezolvarea problemelor deșeurilor menajere, creșterea nivelului de contractare a serviciului de evacuare a deșeurilor de către cetățeni, dotarea ÎM “Gospodăria Comunală Sipoteni” cu tehnică de colectare și presare a deșeurilor reciclabile, promovarea compostării deșeurilor în gospodăriile casnice, creșterea culturii ecologice a cetățenilor.

3.2. Demografie

3.2.1. Resurse umane

Populația în vârstă aptă de muncă pe perioada anilor 2017-2019 a fost într-o continuă descreștere. În anul 2019 față de 2017 se observă o descreștere cu aproximativ 5%.

Numărul total al populației la începutul anului 2020, în comuna Sipoteni înregistra 7286 persoane, femei 3789 (ceea ce constituie 52 %) și bărbați 3497 (ceia ce constituie 48 %) constatăm o ușoară predominare a genului feminin. Ponderea cea mai mare o dețin persoanele în vârstă aptă de muncă (15-56/61ani). Mai mult de jumătate din populația satului este aptă de a munci și de a contribui la dezvoltarea locală.

Restul populației sunt persoanele sub vârstă aptă de muncă (1487 persoane 20%) și peste vârstă aptă de muncă (13,4%).

Datele oficiale arată o tendință de scădere a populației prezente, de la 7506 în 2014, la 7409 persoane în 2017, dintre care 51% constituie femei, iar 49% bărbați, la 7286 în 2020.

Natalitatea în localitate înregistrează descreșteri ușoare, de la 43 de noi născuți în 2014, la 37 în 2019. Mortalitatea la fel înregistrează un trend diferit, în diferite ani: descreșteri ușoare cu 96 decese în 2017, 68 în 2018 și o creștere 74 decese în 2019.

Tabelul 1. Dinamica numărului populației în comuna Sipoteni, la începutul anului

Perioada	Populația la început de an	Născuți	Decedați	
			Total	inclusiv copii până la 1 an
2014	7506	43	90	0
2015	7457	66	74	1
2016	7451	51	92	0
2017	7409	39	96	0
2018	7386	54	68	1
2019	7313	37	74	1
2020	7286	30	44	0

Sursa: Primăria localității

Conform datelor demografice a localității, copiilor cu vârstă preșcolară le revine o pondere de 5,25 % (382 copii) din totalul populației, ceea ce este de câteva ori mai mult ca în alte localități din țară. Copiilor și tinerilor de vârstă școlară (7-18 ani) le revine 20,4% din totalul numărului populației. În același timp, numărul copiilor lipsiți de grija părintească este de 28 persoane.

Tabelul 2. Structura pe vârste a copiilor și tinerilor la începutul anului 2020

Indicatori	Masculin	Feminin	Total
Total populație	3497	3789	7286
- De vârstă preșcolară (0-6 ani)	189	193	382
Dintre aceștia frecventează grădinița	149	146	295
- Copii de 6 (7) -18 ani (de vârstă școlară)	793	694	1487
Dintre aceștia elevi în clasele 1-4	130	124	254
Dintre aceștia elevi în clasele 5-9	153	141	294
Dintre aceștia elevi în clasele 10-12	31	36	67
Care nu frecventează școala	1	1	2
Numărul copiilor lipsiți de îngrijire părintească	10	18	28

Sursa: Primăria localității

3.2.2. Forța de muncă

Aspecte ocupaționale: În perioada analizată (2015-2019) numărul populației economic activă a scăzut, de la 5730 la 5419 persoane, cu o creștere în anul 2020. În același timp, populația inactivă, este în creștere, de la 1727 persoane la 1894 în 2019. Populația ocupată în câmpul muncii este într-o creștere, cu 299 persoane în 6 ani de zile. În sectorul formal sunt angajați cca. 45% din numărul populației ocupate în economie. Aceste cifre cuprind și persoanele care lucrează în afara localității (în țară și peste hotare).

Tabelul 3. Numărul populației ocupate formal și neformal (la început de an)

Anul	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Populația economic activă	5730	5588	5614	5577	5419	5782
Populație inactive	1727	1863	1795	1809	1894	1504
Populație ocupată în economie	3265	3181	3308	3202	3159	3564
<i>Total formal</i>	<i>2742</i>	<i>2672</i>	<i>2773</i>	<i>2606</i>	<i>2686</i>	<i>2825</i>
Bărbați	1302	1283	1335	1251	1244	1356

Anul	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Femei	1540	1389	1438	1355	1442	1469
<i>Total neformal</i>	<i>523</i>	<i>509</i>	<i>535</i>	<i>596</i>	<i>473</i>	<i>739</i>
Bărbați	294	223	234	297	207	336
Femei	229	286	301	299	266	403

Sursa: Primăria localității

Vârsta medie a femeilor apte de muncă este 46 ani, iar a bărbaților 41 ani. O parte din populația aptă de muncă este autoangajată sezonier neformal în agricultură și în comerț, construcții. De aceea este destul de complicat de estimat numărul populației implicată în acest sector.

Cea mai mare parte a populației este angajată în sectorul transporturi, datorită funcționării stației de cale ferată Sipoteni. Apoi urmează sectorul agricol. Ambele sectoare antrenează aproape jumătate din populația ocupată în economie.

Tabelul 4. Repartizarea populației ocupate pe tipuri de activități economice, persoane

Anul	2016	2017	2018	2019	2020
Total	3181	3308	3202	3159	3564
Agricultură	569	585	683	621	702
Industrie	101	114	132	78	109
Construcții	439	427	331	329	420
Comerț	145	161	172	134	108
Transport și comunicații	805	836	847	809	836
Administrație publică	18	18	23	24	28
Învățământ	111	117	123	113	109
Sănătate și asistență socială	443	561	435	593	472
Alte tipuri de activități	550	489	456	458	780

Sursa: Primăria localității

Agenții economici din sectorul real al economiei au creat locuri de muncă pentru 510 angajați, fiind disponibile încă 33 locuri de muncă.

În majoritatea cazurilor, antreprenorii intervievați, în deosebi din domeniul agricol, nu au nevoie de muncitori calificați. Există, totuși, agenți economici cu noi activități agricole, care duc lipsa specialiștilor privind funcționarea noilor procese tehnologice.

Marea problemă a economiei locale este naveta forței de muncă în alte localități și insuficiența angajaților în întreprinderile locale. Acest factor influențează în mod direct capacitatea fiscală a comunității și veniturile în bugetul local necesare pentru investiții publice. Sarcina de bază a autorităților locale și a mediului de afaceri local este de a crește atractivitatea locurilor de muncă din localitate și lansarea unor noi genuri de activități cu salarii atractive.

Faptul că com. Sipoteni traversează calea ferată și distanța până la capitală constituie numai 64 km, reprezintă un punct forte, în special pentru piața de desfacere. În același timp, or. Chișinău atrage o bună parte a forței de muncă și fluxuri de consum, încetinind dezvoltarea economică.

În orașul Călărași, centrul raional, există o școală profesională unde merg tinerii din comună. Specialitățile care pot fi studiate sînt șofer, lemnar, operator de tractor, croitor, bucătar și lăcătuș pentru reparațiile mașinilor (sector transport).

Tabelul 5. Percepția locuitorilor asupra necesităților economice

Necesitățile exprimate ale sectorului	Oferta existentă în acest segment
Parc de afaceri/industrial	4,4 ha
Terenuri cu destinație agricolă	25 ha
Spațiu de lucru (atelier) pentru micro companie sau antreprenor individual	Croitorie și cusătoria hainelor

Sursa: Primăria localității

3.2.3. Profilul migraționist

Comuna Sipoteni este puternic afectată de migrație. În Sipoteni, în ultimii 5 ani, numărul persoanelor plecate la muncă în afara localității a fost în creștere. În prezent, cca. 2100 de persoane se află la muncă în afara comunității, ceea ce constituie 28,8%. Cea mai mare parte a migranților sunt migranții plecați temporar (87%) și numai 13% sau 280 sunt plecați permanent peste hotare. De asemenea, cca. 100 persoane intenționează să plece. În 2020, o parte din migranți, chiar și în condițiile pandemiei COVID 19 s-au reîntors în concediu acasă (19 persoane), dar majoritatea au plecat înapoi.

În structura pe sexe, prevalează bărbații – cca. 55% din totalul migranților. Totodată sunt 967 de persoane vârstnice (majoritatea de vârstă pensionară), care au grijă de copiii migranților. Din cauza migrației 36 de copii și elevi sunt lipsiți de grija părintească și sunt crescuți de bunele sau rude. Acest grup de oameni au nevoi specifice, cum ar fi: venituri reduse, sănătate precară, necesitatea de servicii sociale la domiciliu, nepoții în grijă acestora.

Tabelul 6. Date cantitative privind situația migranților

Populația totală	100%, 7286 locuitori
- Femei	51%
- bărbați	49%
Persoane implicate în migrație	28%, 2100 persoane
- Temporar	87 %, 1820 persoane
- Permanent	13%, 280 persoane
- Femei	45%, 950 persoane
- Bărbați	55%, 1150 persoane
Număr vârstnici rămași acasă (nevoile lor)	967 persoane Nevoi: îngrijire la domiciliu sau la centru de zi pentru persoane în etate
Număr copii rămași acasă	36
Număr copii plecați cu părinții	28
Număr oameni care au intenția de a migra	105
Număr migranți reveniți în 2020	19
- Femei	12
- Bărbați	7
Oportunități și servicii locale pentru migranți-	Curs de robotică pentru copii la bibliotecă Servicii de eliberare a certificatelor/documentelor la Primărie

Proiecte locale realizate cu implicarea băștinașilor în perioada 2015-2022	• Construcția stației de epurare și a sistemului de canalizare și extinderea sistemului de canalizare - 2019- suma totală a bugetului – 29 mln lei • Lichidarea gunoiștii din localitate -2019- 360 mii lei • Instalarea stemelor la intrarea și ieșire din localitate 2017-110 mii lei • Reabilitarea drumurilor din comuna Sipoteni -2015-2020 – 8 mln. lei
Provocări, probleme întâlnite de migranți la nivel local	• Nu există un loc amenajat de joacă pentru copii. • Nu există un parc de recreere pentru cetățeni • Infrastructura drumurilor din localitate de îmbunătățit

Sursa: Primăria localității

De cele mai multe ori bărbații activează peste hotare în domeniul construcțiilor sau fac studii, iar femeile în domeniul de îngrijire pentru bunăstarea persoanelor în etate, la munci agricole sezoniere.

Țările principale de destinație, ca pondere, din numărul celor plecați, sunt: Italia - 39 %, Germania - 15%, Franța - 12%, Marea Britanie - 11%, Rusia - 8 %, SUA - 9 %, alte - 6%.

Oportunități și servicii locale pentru migranți

Oportunități:

- Activitatea Asociației băștinașilor "Baștina Sipoteni" și posibilitatea de implicare în dezvoltarea localității
- Oportunități și platforme în susținerea dezvoltării și promovării economice locale de la stat (ODIMM, AIPA) și proiecte/programe internaționale (IFAD, PNUD/MiDL, USAID).

Servicii, asistență asigurată de APL Sipoteni:

- aprovizionarea cu apă potabilă
- iluminare stradală
- management al deșeurilor menajere solide
- asistență socială
- secretariat și cadastru
- achitarea impozitelor, taxelor locale
- curs de robotică pentru copii la bibliotecă spălătorie socială (pentru părinții rămași acasă, rude)
- activitățile din cadrul programului național Sipoteni-Capitala Tineretului 2020-2021
- asistență în procesul de custodie asupra copilului rămas temporar fără ocrotire părintească și taxe.

Servicii oferite de instituțiile de stat:

- Subdiviziunea teritorială pentru ocuparea forței de muncă Călărași:
 - oportunități de angajare în câmpul muncii;
 - serviciul de informare și consiliere;
 - serviciul de intermediere a muncii
 - stimulări financiare pentru încadrarea în câmpul muncii în altă localitate
 - orientare și formare profesională: calificare, recalificare și perfecționare; ghidarea în carieră

- oportunități de inițiere și dezvoltare a afacerilor: acces la finanțe, instruire și consultanță antreprenorială
- (re)integrarea copiilor în sistemul de educație și recunoașterea calificărilor
- Servicii de sănătate și asistența medicală primară (Sipoteni și Călărași):
 - înscrierea și evidența la medicul de familie
 - obținerea poliței de asigurare medicală
 - efectuarea controlului medical profilactic și sistematic
 - asistență psihologică, medicală, legală și socială
- Servicii sociale:
 - beneficierea de pensie pentru limita de vârstă cu cotizarea anilor muncii peste hotare
- Servicii de documentare:
 - transcrierea actelor de stare civilă ale cetățenilor Republicii Moldova, înregistrate de către organele competente din străinătate
 - procedura de circulație cu unități de transport înmatriculate în alte state
- Oportunități de achiziționare a unei locuințe:
 - Programul guvernamental "Prima casă".

Provocări, probleme întâlnite de migranți la nivel local

- Nu există un loc amenajat de joacă pentru copii
- Nu există un parc de recreere pentru cetățeni
- Infrastructura drumurilor din localitate este în stare nesatisfăcătoare.

Proiecte locale realizate cu implicarea băștinașilor în perioada 2015-2020

Comuna Sipoteni are o experiență vastă în realizarea diferitor proiecte, cu suportul băștinașilor plecați în afara localității, dar și al localnicilor, în diferite domenii: infrastructură de apă și canalizare, amenajarea teritoriului, managementul deșeurilor menajere solide, dezvoltare economică locală, turism, tineret și sport.

Tabelul 7. Proiecte locale realizate cu implicarea băștinașilor în perioada 2015-2020

#	Denumire proiect	Anul implementării	Donator - contribuțiile	Contribuțiile APL	Contribuțiile băștinași	Alte surse
1	Instalarea stelelor la intrarea și ieșirea din localitate, lei	2017	-	26552	110 000	
2	Extinderea rețelei de canalizare, APL, lei	2018-2020		583 525	202 200	
3	Construcția stației de epurare și a sistemului de canalizare și extinderea sistemului de canalizare, Fondul ecologic național, lei	2019	19 514 871	284 377	800 000	Bugetul de stat: 850 000 Consiliul raional Călărași: 250 000
4	Lichidarea gunoștii din localitate PNUD/MiDL, dolari	2019	10 000	6 495	3 505	

#	Denumire proiect	Anul implementării	Donator - contribuțiile	Contribuțiile APL	Contribuțiile băștinași	Alte surse
5	Proiect economic în domeniul turismului PNUD/MiDL, dolari	2020-2021	59 987	144 581	186 239	Capitala Tineretului: 20 155
6	Reparația ministadionului, Centrul Media pentru Tineri, lei	2020	24 300	66 300	10 885	
7	Extinderea rețelei de canalizare, programul DAR1+3, lei	2020	250 000	750 000	110 000	SRL Maxprofgrup, partener internațional: 20 000
8	Proiect privind managementul deșeurilor, UE/GIZ, lei	2020-2021	964 885	120 000	80 000	
9	Programul național Sipoteni-Capitala Tineretului 2020-2021, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, lei	2020-2021	1 447 662	100 000	215 600	Contribuții, surse atrase de partenerii Programului: 243 234

Sursa: Primăria localității

Din 2019 activează asociația băștinașilor din c. Sipoteni – AO Baștina Sipoteni, care a implementat mai multe inițiativă și proiecte de dezvoltare, cu suportul diferitor finanțatori și parteneri.

Informație compilată cu răspunsuri a 4 interviuri a migranților

Migranții din Sipoteni consideră că localitatea are multe oportunități, fiind o comună mare și cu o populație destul de densă. În viziunea lor, sunt multe persoane tinere cu idei inovative în localitate.

Locuitorii plecați, în mare parte, s-ar implica în dezvoltarea de afaceri, considerând că localitatea are potențial nevalorificat pentru dezvoltarea economiei locale. Unele din ele s-ar implica în diferite proiecte și activități, dar nu dispun de timp suficient. O altă formă de implicare migranții o văd în regim on-line. De asemenea, un migrant s-a arătat dispus să ofere mese calde celor nevoiași, să organizeze locuri de agrement pentru tineri. Pentru a realiza acestea este nevoie de creat grupuri de voluntari și de atras cât mai mulți tineri în diferite activități de nivel comunitar.

În viziunea intervievaților, la moment localitatea se confruntă cu problema stării infrastructurii: drumuri, canalizare, dar și de lipsa locurilor de muncă, salariilor modeste, prestarea serviciilor medicale. Pentru soluționarea acestor probleme este necesară atragerea investitorilor străini în localitate în scopul deschiderii locurilor de muncă, implementării de noi proiecte pentru îmbunătățirea stării infrastructurii de gaze, canalizare și drumuri.

Persoanele intervievate așteaptă de la autoritățile publice dezvoltarea infrastructurii: (drumuri mai bune, extinderea rețelelor de canalizare, aprovizionarea cu apă), îmbunătățirea serviciilor educationale și îmbunătățirea activităților casei de cultură, precum și a serviciului de salubritate.

Migranții își doresc o informare mai mare cu știri și informații pozitive despre localitate, aceasta denotă că se dorește promovarea unor modele pozitive de implementare a proiectelor, inițiativelor locale, evenimentelor culturale.

Percepția localnicilor în baza sondajelor de măsurarea percepției asupra migrației

Cetățenii care locuiesc în Sipoteni consideră că problemele cele mai importante sunt legate de situația economică precară, în strânsă corelare cu migrația cetățenilor peste hotare, veniturile mici și lipsa locurilor de muncă. De asemenea ei consideră că este problematică starea drumurilor și securitatea personală redusă. Astfel, în general, problemele de ordin național se transferă și la nivel local.

Similar, locuitorii consideră că băștinașii plecați și familiile lor din localitate se confruntă cu problemele legate de situația economică, veniturile mici, lipsa locurilor de muncă, dar și de nerecunoașterea actelor de studii și a permiselor de conducere auto, prețurile mari la produse și la locuințe.

Localnicii au păreri bune și foarte bune despre migranți. Iar migrația cetățenilor se asociază cu creșterea bunăstării materiale, calitatea ridicată a vieții, grija față de familie, libera circulație, prosperitate economică. Totuși sunt și câteva opinii negative cum ar fi uitare de neam și țară.

3.3. Servicii sociale

3.3.1. Caracteristicile grupurilor vulnerabile

Populația săracă | La începutul anului 2020 în Sipoteni existau 815 de familii sărace (22,6% din total), inclusiv 65 de familii cu mai mult de 3 copii și 380 familii monoparentale (conduse de femei).

Categoria populației sărace în c. Sipoteni constituie cca.1879 de persoane, cca. 25,8% din numărul total al locuitorilor comunei, ponderea cea mare o dețin femeile. Persoanele în etate și persoanele cu dizabilități, au preponderent venituri din gospodăriile agricole individuale, practică o agricultură de subzistență și participă foarte puțin la schimburile comerciale. În localitate se atestă un număr relativ redus de gospodării casnice părăsite – 180 sau 7,7% din totalul celor existente.

Tabelul 8. Situația populației sărace

Indicatori	Masculin	Feminin	Total
Numărul copiilor lipsiți de îngrijire părintească	10	18	28
Persoane cu dizabilități (invalizi)	170	200	370
Numărul total de familii:			3160
- Sărace (în conformitate cu Direcția de Asistență Socială)			815
- Cu mulți copii (cu 3 și mai mulți copii)			65
- Monoparentale conduse de femei			380
Numărul total de gospodării:			2323
- gospodării părăsite			180

Sursa: Primăria localității

Principalele cauze ale sărăciei sunt specifice majorității localităților rurale din republică: venitul familiei nu corespunde cheltuielilor elementare de întreținere, iar salariile și pensiile sunt reduse.

Persoane cu dizabilități | Numărul de persoane cu grad de invaliditate este considerat ca relativ scăzut (370 persoane) - 5% din populație, inclusiv 23 copii. Majoritatea din aceste persoane sunt de genul masculin – 60,2.

Condițiile sanitar-igienice în care trăiesc ei sunt nesatisfăcătoare. Indemnizațiile pe care le primesc, media indemnizației pe localitate este de 600-700 lei lunar, nu acoperă nici strictul necesar de cheltuieli. Majoritatea sunt în incapacitate de muncă. De menționat că asistenții sociali sunt receptivi la necesitățile lor și autoritatea publică locală se implică după posibilitate în soluționarea problemelor lor.

Procesul de incluziune a acestora în societate este în derulare, deoarece vizează schimbarea unei mentalități, și este unul de durată și care trebuie abordat prin activități constante și consecvente. Motivul pentru care persoanele cu dizabilități nu se bucură de acces comun, cu celelalte persoane, la spațiul public este pentru că acestora nu le este oferită o distribuție uniformă în societate, ci sunt sprijinite doar de anumite instituții.

Minorități etnice/lingvistice | În localitate nu sunt atestate careva minorități etnice.

Minorități religioase | Populația localității este constituită 97,6% din creștini ortodocși, care frecventează cu regularitate, în proporție de 25-30% la cele 2 biserici din localitate.

Ca minoritate religioasă pe teritoriul localității conviețuiesc cca 100 persoane de religie baptistă (40 de familii), ceea ce constituie 2,4% din populație. În localitate nu au fost înregistrate conflicte religioase. Persoanele de confesiune baptistă susțin că nu au remarcat fapte de discriminare, unii din ei fiind antrenați în instituțiile publice, iar câțiva din ei sunt apicultori. Comunitatea a apărut la începutul anilor 2000. Persoanele de confesiune baptistă în preajma sărbătorilor de iarnă organizează campanii de ajutorare a bătrânilor și a familiilor cu mulți copii.

Persoane în etate | Persoanele în etate reprezintă una din cea mai vulnerabilă categorie socială existentă în localitate, majoritatea dintre care trăiesc în sărăcie. Cu regret este evidentă îmbătrânirea populației, ca rezultat al scăderii natalității și migrației tinerilor. Persoanele în etate reprezintă 3,6% din populație, dintre care 65% sunt femei. Majoritatea persoanelor din categoria dată dețin un teren agricol, pe care-l îngrijesc pentru a-și asigura existența.

Această categorie a populației se confruntă cu probleme economice grave, cum ar fi: lipsa de surse financiare pentru procurarea lemnului și a carburanților de foc. Un sprijin important este funcționarea cantinei sociale, unde se alimentează 40 de persoane. Deși pensiile au fost majorate, acestea nu acoperă coșul minimal de consum și cei mai mulți dintre ei necesită acordarea ajutoarelor materiale. Efectiv această stare de lucruri nu diferă mult de la un an la altul.

Situația social-economică și nivelul de trai scăzut au influențat negativ asupra nivelului de trai al populației. În general populația satului se confruntă de următoarele problemele: starea economică precară, sporul natural scăzut, pensii mici, potențialul redus al administrației publice locale de a ajuta categoriile social-vulnerabile.

3.3.2. Servicii sociale

Satul Sipoteni, precum și toate localitățile din republică, are tradiții frumoase în ceea ce privește educația copiilor, care mențin nivelul moral și spiritual al comunității în general. Sistemul educațional existent în localitate este diversificat, fiind reprezentat de următoarele niveluri:

- **Preșcolar (2 grădinițe de copii)**, cu o capacitate de 470 copii, frecventează 221 copii, fiind suprasolicitată
- **Primar/Secundar (gimnaziu)**, cu o capacitate de 720 elevi, frecventează 615 elevi
- **Artistic (școala de arte)**, cu o capacitate de 90 elevi, frecventează 83 elevi.

Obiectul major al procesului educațional este formarea și pregătirea copiilor pentru viață și activitate într-o societate democratică, precum și adaptarea lor la condițiile mereu schimbătoare ale societății.

Tabelul 9. Detalii privind instituțiile de învățământ

Instituția	Anul înființ.	Angajați		Capacit. totală	Beneficiari reali fete /băieți	Suprafața totală (m ²)	Suprafața utilizată de instituț. m ²
		Nr.	Vârsta medie				
L.T. "M. Eminescu"	1987	Total-62, Prof.-35 Pers.aux-27	45	720	T-615, F-302 B-313	5800	5800
I.E.T.Prichindel	1987	Total 33 Educ. -13	40	320	T-127, F-76 B-51	2307	2307
I.E.T.Clopoțel	1976	Total-28 Educ – 12	42	150	T-94, F-49 B-45	1056	1056

Sursa: Primăria localității

Educația preșcolară | Educația preșcolară în comună se realizează în cadrul 2 grădinițe de copii „Prichindel” și ”Clopoțel”. Grădinițele sunt amplasate în diferite părți ale comunității. Din cauza migrării și scăderii numărului de copii, grădinițele sunt utilizate în proporție de 53% din totalul maxim de copii.

Corpul didactic al grădinițelor este constituit din 25 persoane, personalul auxiliar 15 persoane, fiind suficient pentru asigurarea bunei funcționări a instituției. Vârsta medie a angajaților grădiniței constituie 40-42 ani.

Edificiul liceului este înzestrat/dotat cu sistem de electricitate nou (2018), sistemul de canalizare conectat la sistemul central sătesc, rețea de apă, viceuri la fircare etaj, rețele de internet fix(fibra optică) Sistemul de încălzire este dat în exploatare în 2005, este funcțional și acoperă cu energie întreg spațiul instituției. Cu toate acestea instituțiile educaționale de învățământ sunt de tip închis iar gardul instituției parțial lipsește ceea ce duce la imposibilitatea asigurării siguranței elevilor. La fel de o importanță majoră este finalizarea iluminatului exterior si finalizarea amenajării teritoriului. Instituția dispune de personal calificat pentru toate disciplinele școlare.

Instituția de Educație timpurie Clopoțel La moment nu se întâmpină greutăți sau provocări, se lucrează planificat, atractiv pentru copii, confortabil pentru angajați și părinți.

Instituția de Educație timpurie "Prichindel" este o instituție nouă cu o capacitate de 320 locuri, spațiul funcțional al instituției este repartizat în 8 săli de grupă, 8 dormitoare, sală de sport, sală de muzică, centru metodic, cabinet medical, bloc alimentar, depozite și alte spații. Sălile de grupă sunt spațioase, frumos amenajate și echipate cu multe jucării.

Cultura | Clădirea casei de cultură a fost înființată în anul 1971, cu o suprafață de 1300 m², o perioadă îndelungată de timp nu s-a supus reparației. La casa de cultură se realizează diferite activități socio-culturale.

Un motiv de mândrie pentru localitate sunt cele 2 colective model – ansamblul de dansuri "Izvoaraș" și fanfara. În cadrul casei de cultură activează trei colective artistice în care sunt integrate 50 de persoane. Sediul casei de cultură a suferit reparații periodice, ceea ce face posibilă activitatea în condiții bune. Sala de festivități cu o capacitate de 400 de locuri este reparată. Edificiul casei de cultură găzduiește Școala de artă în care sunt încadrați circa 115 copii și biblioteca din localitate.

Biblioteca a beneficiat de proiectul Novoteca, este dotată cu 6 calculatoare și conexiune la internet, iar fondul de carte este actualizat anual prin eforturi comune cu APL și donatorii externe. În cadrul bibliotecii sunt oferite activități extracurriculare pentru elevi precum și ore gratuite de engleză de către voluntarul Corpului Păcii atât pentru copii cât și pentru maturi. În școala de arte activează 8 cadre didactice în domeniile: coregrafie, muzică, arte plastice, arta dramatică. Școala de arte necesită investiții în materialele didactice și în instrumente muzicale (pian și acordeon). Clădirea casei de cultură necesită reparația capitală a acoperișului.

Deși comuna Sipoteni este un sat cu tradiții, nu există un muzeu al localității care ar asigura documentarea evoluției culturale și sociale a acestuia. Pentru a soluționa problema dată, în 2020 a fost identificată o sală care va găzdui muzeul localității.

Primăria, cu suportul unui specialist în domeniu a elaborat monografia satului - „Sipoteni din Valea Pojarnei”. În carte se redau principalele etape de evoluție istorică a localității.

Astfel, Sipoteni are imn, stemă și drapel, dar și o monografie a sa .

Autorul stemei și drapelului este Silviu Tabac, doctor în istorie specializat în heraldică, vicepreședinte al Comisiei Naționale de Heraldică a Republicii Moldova. Stema satului Sipoteni. Autorii imnului sunt sipotenenii. Versurile aparțin Ecaterinei Rău, profesoară de limbă și literatură română la LT "Mihai Eminescu", și lui Mihai Șpac, profesor la Școala de Arte din Sipoteni. Muzica a fost compusă de Mihai Șpac.

La nivel de localitate, nu sunt spații amenajate de agrement comune pentru locuitorii satului, precum ar fi un parc public. Lipsesc locurile de joacă amenajate pentru copii în principalele sectoare ale localității. Tinerii semnalează lipsa unui centru de resurse pentru tineret care ar oferi activități extracurriculare diversificate, precum ar fi orientarea în carieră, seminare, training-uri, posibilități de dezvoltare a activităților comunitare și de voluntariat. O problemă ce afectează tinerii și celelalte categorii de vârstă este absența activităților de agrement și a localurilor de tip cafenea în centrul satului.

Ocrotirea sănătății | În Sipoteni activează oficiul medicilor de familie, cu o capacitate de 30 persoane/zi. Instituția necesită reparație capital, este lipsă blocul sanitar și a altor spații necesare pentru a presta servicii de calitate

În cadrul centrului activează 24 persoane, inclusiv 5 medici de familie. O ambulanța de la Călărași ajunge în localitate timp de 10-15 minute.

Tabelul 10. Detalii privind instituțiile de ocrotire a sănătății

Instituția	Tipul (ciclul)	Beneficiarii reali	Serviciile prestate	Personalul angajat
IMPS CS Sipoteni	permanent	7000	Servicii de sănătate	Medici 5, Asistenți med- 12 Infermiere -3, Personal auxiliar - 4
Farmacia "Airam Dar" SRL	Luni-Sâmbăta	5000	Comercializarea medicamentelor	3

Sursa: Primăria localității

Programul de activitate al instituțiilor medicale a raionului au avut ca obiectiv major consolidarea și modernizarea continuă a sistemului de ocrotire a sănătății, coordonarea activităților organelor centrale și locale în soluționarea problemelor de sănătate, organizarea și eficientizarea activităților instituțiilor medicale, utilizarea rațională a resurselor umane și a materialelor în scopul ameliorării sănătății populației.

Persoanele fără asigurări de sănătate sunt persoane apte de muncă fără loc de muncă cuprinși între 16-57 (62) ani. Motivele din care aceste persoane nu au asigurare medicală sunt neangajarea în câmpul muncii și lipsa resurselor pentru procurarea poliței de asigurare, dezinteres în calitatea serviciilor medicale.

Accesul la tratarea bolilor cronice al populației din sat este moderat. Cazuri de îmbolnăviri se înregistrează cel mai des la populația săracă. Între cazurile de morbiditate predomină afecțiunile aparatului cardiovascular și digestiv.

Asistența medicală pre- și postnatală sunt de calitate, persoanele sunt asistate de angajații oficiului medicilor de familie. Indiferența, lipsa mijloacelor financiare și nepunerea la evidență reprezintă principalele cauze de care anumite persoane nu beneficiază la timp de asistența medicală.

Protecția socială | Protecția socială este o componentă a sistemului de protecție socială a raionului. În Sipoteni, un număr important de persoane asistate social beneficiază de ajutorul public.

În total sunt atestate 370 de persoane cu dizabilități, din care cea mai mare pondere (248 persoane) o dețin persoanele cu dizabilități fizice. Persoanele în etate sunt în număr de 209, iar cele în sărăcie extremă – 75.

Tabelul 11. Situația persoanelor defavorizate

Denumire indicator	Total	Femei	Bărbați
Persoanele cu dizabilități	370	200	170
Persoanele cu dizabilități fizice	248	120	128
Persoanele cu dizabilități mentale	122	64	58

Denumire indicator	Total	Femei	Bărbați
Persoanele cu dizabilități grave (care nu pot supraviețui fără ajutorul extern)	70	36	34
Persoanele cu dizabilități medii (capabili pentru activități fără ajutorul extern)	260	120	140
Persoanele cu dizabilități angajate în câmpul muncii	120	50	70
Persoanele cu dizabilități în etate	118	63	55
Persoanele în etate	209	119	90
inclusiv persoanele în etate singuratice	14	6	8
Membrii familiilor cu 3 și mai mulți copii	85	35	50
Membrii familiilor monoparentale și fără părinți (inclusiv cu părinți plecați la munci)	262	150	112
inclusiv familii conduse de femei	150	150	
În sărăcie extremă	75	48	27

Sursa: Primăria localității

Problema principală a familiilor social vulnerabile este lipsa locurilor de muncă în teritoriu, dar și nedorința unor din ei de a munci, mizând mai multe pe ajutoare sociale din partea autorităților publice sau a unor persoane private.

Pentru persoanele cu grad de dizabilitate tot lipsesc locurile de muncă în teritoriu.

Beneficiile bănești exprimate în transferuri directe constituie unul din mecanismele protecției sociale și în marea lor majoritate sunt plătite de la bugetul de stat se constituie din:

- Indemnizații pentru copii
- Alocații sociale
- Compensații de diferite tipuri
- Ajutoare bănești de la Fondul de Susținere Socială
- Alte prestații bănești
- Ajutoare sociale.

Serviciile sociale | În cadrul comunității pentru categoriile vulnerabile sunt oferite ajutoare/servicii de către:

- Asistenții sociali
- Biserica din localitate, care acordă consiliere și ajutor material persoanelor vulnerabile din localitate.
- Unii băștinași care în perioada sărbătorilor creștine (Crăciun, Sf Paște, Hramul localității) oferă ajutoare celor nevoiași.

Numărul de persoane care au nevoie de servicii este în creștere, și aceasta necesită acoperire financiară mai mare.

Activități pentru tineret și sport | În localitate se organizează anual mai multe activități de cultură, tineret și sport. A fost organizat deschiderea sezonului sportiv pe sationul din localitate, s-a desfășurat un turneu de mini-fotbal, activează secția de fotbal și de lupte Taekwon-do, membrii cărora participă la campionate raionale, naționale și internaționale. În mod tradițional, anual se desfășoară activități culturale pentru întreaga comunitate cu ocazia zilelor marcante: 2 martie – ziua combatanților la războaiele de pe Nistru și Afganistan și a participanților la

înlăturarea consecințelor catastrofei de la Cernobîl. În centrul satului au fost instalate plăci comemorative pentru locuitorii căzuți în lupte.

Alte sărbători marcate la nivel comunitar: 8 martie, 9 mai, Hramul Satului – 27 octombrie, Paștele, Anul Nou și Crăciunul. O inițiativă locală inedită este organizarea festivalului cu specific local „Festivalul Zemei” – mai/iunie, a cărui primă ediție a avut loc în 2017.

Problemele principale cu care se confruntă tineretul din localitate sunt:

- Migrația tineretului la orașe și plecarea la muncă peste hotarele țării.
- Lipsa sprijinului financiar pentru organizarea diverselor măsuri cultural-sportive.

Terenul artificial de mini fotbal de pe teritoriul L.T. „Mihai Eminescu” a fost amenajat în 2016 și reparat, amenajat cu nocturnă în 2020. Pe acest teren au loc în perioada caldă a anului antrenamente, competiții locale, regionale și naționale de fotbal. Totodată comuna Sipoteni are echipe de fotbal tinere masculine și feminine care sunt recunoscute național și internațional. Pe teren se antrenează, de asemenea echipa de fitness din localitatea și cea de taekwon-do.

Culte | Localitatea dispune de 2 biserice creștin-ortodoxe, situate în diferite părți ale comunei, care regulat este frecventată de cca. 100 persoane. Biserica „Cuvioasa Paraschiva”, înființată în 1863, fiind în categoria Biserici de importanță națională ocrotite de stat. Prima biserică din satul Sipoteni a fost construită din lemn. Ca dovadă se păstrează și astăzi o cruce din lemn în apropierea bisericii actuale.

De asemenea pe teritoriul localității există câteva confesiuni religioase: Sâmbotiști -4 familii, Penticonstală – 3 familii; Bapțiștii –6 familii mari.

Reprezentanții minorităților religioase viețuiesc pașnic în comunitate împreună cu toți locuitorii satului.

3.4. Economia

3.4.1. Dezvoltarea economică locală

Sipoteni – una din cele mai mari localități rurale din partea centrală a Republicii Moldovei, economia locală a căreia rămâne dependentă în exclusivitate de agricultură. Avantajele și aspecte atractive ale comunității pentru eventualii investitori sunt următoarele:

- Amplasarea geografică ușor accesibilă către or. Chișinău și or. Iași România
- Condiții favorabile pentru o gamă largă de activități agricole
- Număr mare de servicii comunale, educaționale, culturale și sănătate
- Acces la servicii de transport (auto și calea ferată)
- Potențial înalt al forței de muncă
- Participare activă în proiecte prin cooperare strânsă cu comunitatea
- Existența unui patrimoniu turistic diversificat.

Pentru o dezvoltare economică locală sustenabilă și echilibrată, APL trebuie să contribuie la crearea la nivel local a unui mediu prietenos, previzibil, transparent și necorupt al sectorului de afaceri. La moment, APL, ocazional informează comunitatea de afaceri despre oportunitățile de finanțare, atât în cadrul întrunirilor, cât și prin intermediul rețelelor de socializare.

În comună există bunuri care pot fi acordate agenților economici pentru dezvoltarea diferitor afaceri (servicii sau producția industrială).

Tabelul 12. Lista bunurilor importante pentru APL și cu potențial pentru eventualii investitori

#	Denumire edificiu	Amplasare	Anul construcției	Suprafața	Starea fizică	Proprietate
1	Teren agricol	Apropiere de calea ferată și de drumul internațional	2019	2,5 ha	Curățat, nivelat	Public APL
2	Clădirea IET nr. 2	Centru satului	2016	345,7m/p-0,17ha	favorabil	Public APL
3	Clădirea școlii primare	Apropiere de drumul internațional	2002	3600m/p-1,45ha	favorabilă	Public APL
4	Teren agricol	Extravilan	2019	9 ha	favorabil	Public APL

Sursa: Primăria localității

De asemenea, Asociația Obștească „Bastina”, care a derulat mai multe proiecte în domeniile educație, protecție socială, DE, oferă servicii de informare în domeniul deschiderii și dezvoltării afacerilor, care poartă caracter ocazional.

APL are site-ul oficial <http://www.sipoteni.comuna.md>, prin intermediul căruia comunică cu populația și alți actori interesați. De asemenea, rețelele de socializare sunt utilizate pentru comunicare, informare și implicare la nivel comunitar.

În comunitate sunt mai multe sectoare economice care sunt necesare a fi consolidate din punct de vedere al asistenței de consultanță, în diferite domenii.

Tabelul 13. Sectoarele (sub-sectoarele) de creștere și provocările asociate

Sectorul de creștere	Principalele provocări pentru care probabil este necesară asistență pentru antreprenoriat
Toate sectoarele	- Inexistența unei platforme accesibile de informare și consultare pentru mediul de afaceri - Capacități reduse ale AE în domeniul marketingului și managementului afacerii - APL nu dispune de pârghii suficiente de stimulare fiscală - Insuficiența cadrelor calificate și migrația forței de muncă
Agricultura	- Lanțul valoric al produselor agricole slab dezvoltat - Participare scăzută la programe și proiecte cu componenta de grant - Lipsa viziunii în perspectiva asocierii și aplicarea tehnologiilor pentru mărirea lanțului valoric al produselor din agricultură
Comerț	- Acces limitat la finanțare - Cunoștințe insuficiente în diverse domenii - Piață de desfacere limitată (cu capacitate redusă de cumpărare)
Industria de prelucrare	- Insuficiența inovațiilor și transferului tehnologic - Insuficiența tehnologiilor non-poluante a mediului și a impactului minim asupra naturii

Sursa: Primăria localității

3.4.2. Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri

Pe teritoriul comunei Sipoteni sunt înregistrate 196 de întreprinderi, dintre care 165 întreprinderi cu drept de persoane fizice (gospodării țărănești, întreprinderi individuale și patente).

Totuși, un număr mult mai mic din ele activează și prezintă rapoarte. Dinamica numărului acestor întreprinderi reflectă o creștere mică: de la 17 în 2015, la 21 de agenți economici în 2019. Cea mai mare parte din ele sunt întreprinderi cu drept de persoane fizice (13 agenți economici în 2019: întreprinderi individuale din comerț și servicii, gospodării țărănești din agricultură).

Tabelul 14. Agenții economici după forma organizatorico-juridică, care activează în localitate

Agenți economici	2016	2017	2018	2019	2020
Total:	113	108	106	109	105
<i>Întreprinderi cu drept de persoane fizice, inclusiv:</i>	<i>103</i>	<i>98</i>	<i>93</i>	<i>93</i>	<i>86</i>
- întreprinderi individuale	21	19	17	17	18
- gospodării țărănești	78	75	73	73	65
- patentă	4	4	3	3	3
<i>Întreprinderi cu drept de persoane juridice, inclusiv:</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>13</i>	<i>16</i>	<i>19</i>
- societăți pe acțiuni	1	1	1	1	1
- societăți cu răspundere limitată	6	6	9	10	13
- cooperative	1	1	1	2	2
- întreprinderi de stat	1	1	1	1	1
- întreprinderi municipale	1	1	1	1	1
- asociații de gospodării țărănești	0	0	0	1	1
<i>Instituții și organizații neguvernamentale</i>	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>2</i>

Sursa: Primăria localității

Numărul întreprinderilor individuale care activează sunt majoritatea în sfera comerțului Pe teritoriul comunei a diminuat din considerente că s-au lichidat. Nu au rezistat concurenței. Gospodăriile țărănești au tendința de a se lichida din motivul majorării taxelor către Fondul social în Bugetul de stat.

Numărul întreprinderilor individuale care activează -majoritatea în comerț. Pe teritoriul comunei a diminuat din considerente că s-au lichidat, din motivul majorării taxelor către Fondul social.

3.4.3. Sectorul agriculturii

Profilul economic dominant al satului Sipoteni a fost și rămâne a fi agricultura, practică de un număr mare de gospodării agricole individuale. Gospodăriile agricole sunt preocupate în general de cultivarea cerealelor (porumb, grâu, floarea soarelui, mazăre), legume, struguri și fructe.

În comună există o cooperativă de întreprinzător de creștere a merelor și prunelor, care dispune de infrastructura necesară de păstrare și uscare. Cooperativa își orientează eforturile pentru instalarea liniilor de sortare și producere a sucului de mere. De asemenea, cooperativa se pregătește de a fi certificată pentru a ieși la export. Totodată este importantă autorizarea și lansarea liniei de producere a sucului proaspăt și promovarea acestui produs al CÎ Sipecofruct.

În comună există peste 500 de oi și caprine. Anual se produce 6-7 tone de brânză. Este necesar de a dezvolta industria de prelucrare a laptelui și producerea brânzeturilor prin amenajarea unui spațiu pentru prelucrarea laptelui de ovine și caprine.

Este inițiativa unui producător de mure de a dezvolta marca comercială pentru a vinde în rețelele comerciale.

Horticultura este reprezentată de câțiva producători mari, care domină sectorul:

- CÎ "Sipecofruct", care prelucrează 37 ha de plantații multianuale.
- GȚ "Bricicari Andrei" – 31,5 ha livezi de pruni și nuci.

Ceilalți producători agricoli sunt de dimensiuni mici.

Zootehnia este reprezentată de SRL "Sipotavi" (avicolă de creștere a puilor de pasăre pentru realizare). În total în localitate sunt circa 500 oi, inclusiv 2 stâne, vaci - 170, păsări peste 10 000. Producția este vândută la piață și/sau intermediarilor. Funcționează o întreprindere din industria producerii cărnii de porc, carnea se realizează în stare proaspătă. Există o fermă de ovine și caprine de prăsilă.

Apicultura este practică de 11 de persoane, care în total dețin peste 180 de stupi. Sunt înregistrați ca GȚ și ca apicultori individuali.). Apicultorii nu colaborează între ei, realizând producția intermediarilor pe cale individuală.

Cu toate acestea specializarea agricolă a satului creează premise de dezvoltare a altor întreprinderi ale industriei alimentare cum ar fi: morile și punctele de prelucrare a producției agricole, brutării, etc.

3.4.4. Comerțul, serviciile, turism

Pe teritoriul comunei activează 21 agenți economici în domeniu: 18 magazine și baruri; 3 săli de ceremonii; 1 farmacie; 1 întreprindere municipală de servicii comunale; 1 benzinărie.

În contextul tendințelor actuale de mecanizare a proceselor agricole, suprafețele agricole existente pot asigura venituri decente pentru maximum 10-15% din gospodării, fiind necesară încurajarea de activități non-agricole. În rezultatul mai multor analize și dezbateri cu actorii locali realizate cu asistența PNUD/MiDL în 2019-2020, s-a determinat că unul din sectoarele cele mai de perspectivă pentru economia locală îl constituie turismul rural, comunitatea dispunând în acest sens de un important potențial. Totodată, în localitate există o "masă critică" de antreprenori decizi să investească resurse proprii pentru dezvoltarea de servicii turistice. Mai mult, în rezultatul conjugării eforturilor actorilor locali (cu asistența PNUD/MiDL și Asociația Națională a Turismului Receptor), localitatea a câștigat titlul de "Capitală Națională a Tineretului 2020-2021", tematica de bază fiind dezvoltarea turismului și implicarea tineretului în activități economice și generatoare de venituri".

Comuna Sipoteni este traversată pe drumul național Chișinău-Ungheni, prin care circulă un număr semnificativ de turiști. În comună există un potențial forestier bogat și diversificat, dar nevalorificat, câteva lacuri pentru pescuit. În preajma satului Sipoteni arheologii au descoperit o cetățuie din sec. IV–III î.Hr., o necropolă din sec. II–I î.Hr., o așezare medievală din secolele XV–XVI. Din patrimoniul turistic al satului face parte Biserica „Cuvioasei Paraschiva”, înființată

în 1863, fiind în categoria Biserici de importanță națională ocrotite de stat. La 1 km sud de sat se află un monument al naturii cu caracter geologic și paleontologic - Râpa „În dos”, ce este o arie naturală protejată de stat, cu suprafață de 1.5 km².

În localitate există 4 antreprenori care au început anumite activități de creare a pensiunilor turistice (procurarea terenului, proiectarea tehnică, plantare de arbori și arbuști, amenajarea obiectivelor turistice).

Complexul agro-turistic "La Morari"

Întreprinderea SRL "Roxagro-Prim" dispune de 12 ha de teren, amplasat în apropierea traseului rutier Chișinău-lași. Pe teren 6 ha sunt plantate cu salcâm, iar pe 0,8 ha sunt plantați tei și frasin. Tot aici a fost săpat un lac de 0,2 ha în care se creșete pește., care va fi utilizat pentru alimentația turiștilor. Împrejurul lacului va fi un parc de 1 ha cu copaci tipici pentru zona de Codru. În apropiere va fi amenajat un bazin 15x25 metri, o cafenea cu bucătărie tradițională. De asemenea, se planifică construcția a 7 case din materiale ecologice.

Zona de agrement "La Sălcii"

GȚ "Popovici Ion" întreține o fermă de prăsilă de ovine, rasa Lacune și caprine de rasa Lanin și Alpină (280 capete). Din laptele proaspăt produce caș dulce și brânză. Este interesat în modernizarea procesului de procesare a laptelui de oi și caprine și ieșirea pe alte piețe decât cea locală.

În perspectivă își propune instalarea unei linii de ambalare a laptelui de capră și de prelucrare a brânzei de oi. Întrucât în preajma stânei este un teren cu arbori seculari și relief pitoresc, o prisacă modernă, se dorește construcția unei pensiuni turistice. Deține o suprafață de teren - 5 ha.

Pensiunea și zona de agrement "Povestea Codrului"

GȚ „Baxanean Ștefan” deține un lot cu suprafața de 6 ha (amplasat lângă un trup de pădure cu o suprafață de peste 1000 ha), o suprafață de teren de 1 ha (situat în pădure) cu drept de a construi pe care este amplasată o casă cu 8 camere, o fântână și o prisacă cu 50 de familii (se planifică creșterea ei până la 150 familii).

Zona de agrement "La Tănăsachi"

Zona este în proprietatea GȚ Tănăsache Ana Ștefan. Aici se planifică amenajarea unui teritoriu cu foisor 40 m², piscină 18 m², fântână cu cumpănă, reparație încăpere 40 m².

3.4.5. Gestionarea bunurilor

Proprietatea c. Sipoteni este formată din totalitatea bunurilor imobile proprietate publică, amplasate pe teritoriul administrativ al acestora, care, la data intrării în vigoare a Legii nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, se aflau în administrarea/gestiunea sau în folosința autorităților administrației publice ale unităților administrativ-teritoriale, a instituțiilor bugetare/publice cu autogestiune subordonate acestora, precum și din bunurile dobândite ulterior de acestea prin acte translativ de proprietate, cu excepția celor înstrăinate și a celor stabilite la art. 7 din Legea 29 privind delimitarea proprietății publice.

Structura intravilanului este prezentată în tabel. Astfel, terenul din intravilan constituie 644,5 ha, cele agricole 1844,8 ha. Suprafața pădurilor este 1390,5 ha.

Tabelul 15 Structura intravilanului localității

Tipuri terenuri	Suprafața, ha
Total, inclusiv:	4906,1
• Intravilan	644,5
• Terenuri sub construcții	51,81
• Terenuri agricole	1844,8
• Rezerva	533,5
• Drumuri și cai de comunicație	148,4
• Ape	42,7
• Păduri	1390,5
• Alte terenuri	250,0

Sursa: Primăria localității

Suprafața terenului localității rămâne pe parcursul anilor neschimbată, se modifică suprafața terenurilor proprietatea UAT și private, în urma vânzării terenului și terenurilor depistate ca surplus. În prezent se implementează proiectul de delimitare a terenurilor și pregătirea actelor pentru înregistrarea masivă.

APL dispune de terenuri, care pot fi vândute sau închiriate antreprenorilor.

Primăria are desemnat în calitate de responsabil de gestionarea bunurilor comunitare inginerul cadastral de reglementare a regimului funciar.

Conform datelor furnizate de către primărie, se constată că 2015-2020 au fost înregistrate 39 de tranzacții de vânzare-cumpărare a terenurilor, în valoare de 374,5 mii lei.

Tabelul 16 Caracteristica pieței funciare în perioada 2015-2020

Indicatori	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Numărul tranzacțiilor	16	8	9	2	4	0
Suprafața teren., ha	6,3	4,3	1,39	0,28	0,46	0
Valoarea totală, mii lei	136,37	107,56	118,63	5,64	6,3	0

Sursa: primăria c. Sipoteni

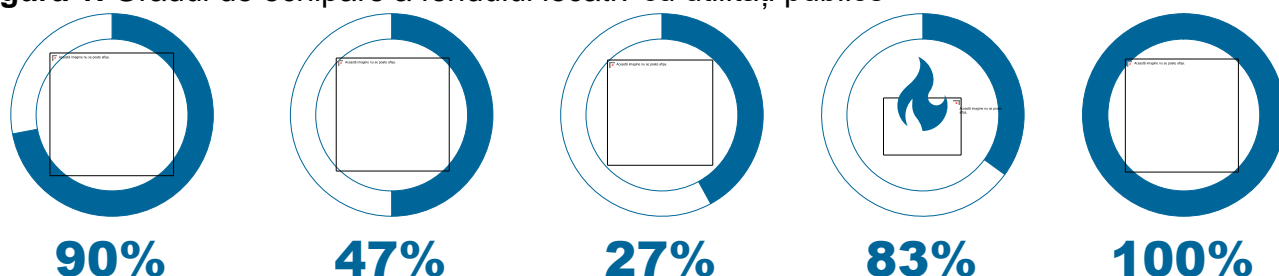
3.5. Infrastructura

3.5.1. Infrastructura utilităților Publice

Gradul de echiparea cu utilități publice ale gospodăriilor casnice, este următorul: a) aprovizionare cu apă – 90% din gospodării vii sunt conectate la rețeaua de apeduct, furnizarea apei fiind asigurată de câteva fântâni arteziene, precum și peste 200 fântâni de mină; b) canalizare - doar 50% din gospodării dispun de sisteme de canalizare locale; c) serviciul de salubritate – 27% din gospodării beneficiază de acest serviciu, evacuarea este organizată o dată pe săptămână; d) gaz natural – circa 83% din gospodării sunt conectate la rețele; e)

serviciile de internet și telefonie – au acoperire de 100%, f) internet prin firbră optică și TV digitală - 40%.

Figura 1. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice

Sursa: primăria c. Sipoteni

Apă și canalizare | Din cele 2235 de gospodării casnice din comuna Sipoteni circa 90% sunt conectate la rețeaua centralizată de apeduct care măsoară 65,3km și care livrează apă tehnică. Calitatea apei din apeduct nu întrunește caracteristicile necesare pentru a fi utilizată în alimentație. Din acest considerent, este o practică curentă utilizarea filtrelor de apă atât în gospodăriile casnice cât și la instituțiile publice. Sipoteniul se remarcă prin existența sistemului centralizat de canalizare și a stației de epurare, care au fost date în exploatare în 2016 după o investiție de 22,5 mln lei de la bugetul de stat. La sistemul de canalizare sunt conectate cca.47% de gospodării și toate instituțiile publice. Ritmul de conectare la rețeau de canalizare este mic, capacitatea de conectare a sistemului este mult mai mare, în acest sens este nevoie de a convinge cetățenii despre necesitatea accesării acestui serviciu. De asemenea, în comună se realizează un proiect de investiții pentru extinderea rețelei de canalizare pe suprafața întregii localități, din sursele programului DA1+3 și a Fondului Ecologic Național.

Infrastructura drumurilor locale | Sipoteniul este situat de-a lungul traseului Chișinău-Ungheni, pe o lungime de 8 km. În 2020 a fost finalizată reparația acestui drum. Lungimea totală a drumurilor, străzilor și stradelor locale constituie 125,5 km, din care numai 14,25 km au îmbrăcăminte rigidă. Starea drumurilor din localitate este nesatisfăcătoare.

Calea ferată | Prin Sipoteni trece Calea ferată, cu destinația Chișinău-București, Chișinău-Moscova, pe o lungime de 8 km.

Iluminat stradal | În raza localității pe lungimea drumurilor sunt amplasați peste 700 piloni de distribuire a energiei electrice.

Transportul local | În Sipoteni sunt organizate 8 rute la Călărași, care circulă la un interval de o oră ori pe zi, 3 rute la Chișinău, care circulă la un interval de 2 pe zi.

Transportul public este asigurat și de tronsonul feroviar Ungheni – Chișinău prin intermediul gării feroviare din localitate.

Mulți sipotenieni utilizează transportul feroviar pentru deplasarea spre Chișinău, fiind angajați în domeniul industriei feroviare. În localitate nu există și servicii de taxi privat care să facă legătura dintre cartierele satului dar și cu alte destinații în afara localității, această situație este dictată de calitatea rea a drumurilor. Infrastructura precară a drumurilor face dificilă extinderea transportului public în mai multe sectoare ale comunei.

Mijloace de transport existente - 1426 unități, inclusiv: autoturisme - 1380, autobuse – 31, camioane – 15.

3.5.2. Fondul locativ

Populația locuiește în 2,242 case de locuit (gospodării), dintre care 46 case nu sunt locuite la moment și doar 4 blocuri locative, cu un total de 26 apartamente. Majoritatea acestor case se află în localitatea Sipoteni, doar 3 case se află în localitatea Podul Lung și 212 case în cătunul Tochile.

În localitate se atestă o dinamică pozitivă, de creștere a numărului de gospodării conectate la apeduct, sistem de aprovizionare cu apă. Totuși, mai rămâne nerezolvată problema amenajării sistemului de canalizare.

Numărul caselor noi date în exploatare, anual, este redus: 1-2 case anual.

3.6. Buna guvernare și management

3.6.1. Gestionarea administrativă

Administrația publică locală | Conform Legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 autoritățile administrației publice locale ale satului Sipoteni sunt reprezentate prin Consiliul Local și Primăria. Activitatea autorităților administrației publice locale este bazată pe legislația în vigoare și propriile regulamente de organizare și funcționare.

În Sipoteni, au fost elaborate și adoptate diferite documente care permit buna funcționare a APL. Totuși, nu este elaborat Planul de Dezvoltare Instituțională a Primăriei

Consiliul local | este autoritatea deliberativă a comunei Sipoteni abilitată prin lege să soluționeze probleme de interes local constituit din 17 consilieri aleși în urma alegerilor locale generale din 20 octombrie 2019. Consiliul posedă propriul Regulament de organizare și funcționare .

Consiliul comunal Sipoteni este constituit din 5 femei (ceea ce constituie 29,4% și 12 bărbați - 70,6% , persoane cu venit mediu. Dețin studii superioare 11 consilieri, iar 7 din ei au fost realeși repetat în calitate de consilieri, fiind la al treilea mandat al Primarului Rața Vasile. În structura pe vârste, predomină consilierii în vârstă de peste 50 ani - 10 persoane, cu vârsta de 35-50 ani - 5 persoane. Cei mai tineri, cu vârsta mai mică de 35 ani – sunt 2 consilieri .

În conformitate cu prevederile legislației în vigoare în cadrul Consiliului, în dependență de specificul local au fost create 3 comisii consultative de specialitate în domeniul :

1. Economie, finanțe și construcții (formată din 7 consilieri, din domenii diferite: director de instituție de învățământ, cadre didactice, antreprenor, operator, agent economic)
2. Agricultură, industrie, amenajarea teritoriului și protecția mediului (formată din 5 consilieri:: agricultori, cadru didactic, operator, antreprenor, jurist)
3. Învățământ, Cultură, Protecție socială, Sănătate publică și Muncă, (formată din 5 consilieri: medic de familie, cadru didactic, agenți economici)

Activitatea consiliului este desfășurată în cadrul ședințelor ordinare și extraordinare.

Consiliul comunal Sipoteni a fost convocat pe parcursul anului 2020 la 8 ședințe, 4 ordinare și patru extraordinare unde au fost aprobate circa 89 decizii cu caracter general și individual care au fost supuse controlului administrativ exercitat de către Oficiul Teritorial Ungheni al Cancelariei de Stat și au fost publicate în Registrul actelor locale.

Ședințele deliberative majoritatea cu participarea în proporție de 90 % din consilieri mai ales la cele ordinare) unde a fost stabilită o indemnizație de participare la ședința ordinară în mărime de 500 lei.

Proiectele de decizii sunt susținute în mare parte de consilieri, pot apărea careva obiecții din partea consilierilor care fac parte din partide de opoziție.

Din partea APL se depun eforturi pentru mai multă transparență și informare în privința subiectelor locale importante, sunt solicitate mai multe consultări publice, întâlniri de cartier și o prezență mai activă a consilierilor în dialogul cu populația. Deși ședințele consiliului local sunt publice prezența consătenilor este redusă, nu prezintă interes la factorul decizional, proiectele de decizii sunt consultate în prealabil și sunt publicate cele cu caracter general pe pagina de internet a primăriei <http://sipoteni.comuna.md/> și pe panourile de informare. În anul 2018 primăria a fost dotată de către proiectul PNUD Migrație și Dezvoltare Locală cu o cameră web care permite transmisiunea live a ședințelor consiliului prin intermediul internetului.

Primăria | este instituția administrației publice locale condusă de primar prin care se realizează principiile de autonomie locală, descentralizarea serviciilor publice, consultarea cetățenilor și este organul de conducere operativă a treburilor publice locale. Primarul este autoritatea reprezentativă a populației și executivă a Consiliului local.

Sediul propriu al Primăriei comunei Sipoteni aflat în adiacența centrului satului. Sediul a fost construit în anul 1973, s-au efectuat reparații capitale a birourilor aproximativ 80% din suprafața totală a clădirii în anul 2014 și a exteriorului clădirii, a fost instalat pavaj pe drumul de acces în fața Primăriei și s-a creat condiții bune de acces către clădire.

Angajații primăriei își desfășoară activitatea într-o clădire cu două nivele cu suprafața totală de 863,9 m² dintre care 97,5 m² este amplasat Oficiul poștal.

Condițiile sunt bune pentru activitate, există teren aferent clădirii 0,22 ha. Condițiile tehnico-sanitare sunt corespunzătoare cerințelor.

Sunt bine amenajate birourile pentru funcționari precum și o sală de ședințe pentru consiliul local. La început de an 2020 au fost renovate sala de festivități, și încă trei birouri cu crearea condițiilor moderne de activitate. Necesită reparație capitală încă a 5 oficii .

Clădirea Primăriei dispune de birouri care ar putea fi date în locațiune pentru desfășurarea diferitor activități.

Primăria dispune de suprafață suficientă necesară activității administrative, fiecărui angajat revenindu-i suficient spațiu de muncă. De asemenea, primăria posedă echipament tehnic funcțional suficient, în proporție de 90,3%: calculatoare funcționale – 90%, calculatoare conectate la internet – 100%, imprimante funcționale – 90%, scanere funcționale – 80%, copiatoare funcționale – 80%, aparate telefonice și fax – 100%, linii telefonice – 100%. Numărul

mediu de programe soft licențiate instalate pe calculatoare este de 5 programe, ceea ce constituie suficient pachetului minim standard. Tipul de conexiune la internet este fibră optică.

Administrația publică locală este asigurată de către Primar, aparatul primăriei și Consiliul local. În cadrul aparatului primăriei sunt angajate 17 persoane (7 bărbați și 10 femei), dintre care 7 funcționari publici, 6 angajați auxiliari și un angajat în bază de contract.

Vârsta angajaților Primăriei tinde spre una avansată, peste 35-50 de ani – 13 persoane. Vechimea minimă de muncă mai mică de 10 ani sunt 9 persoane, iar cu vechime mai mare de 10 ani, sunt 7 persoane.

Sunt două funcții de demnitate publică - primarul, care este la al treilea mandat și se bucură de popularitate datorită perseverenței, ambiției, corectitudinii cu care lucrează și datorită faptului că a reușit cu succes să implementeze diverse proiecte de interes general în localitate; - viceprimarul, cu o activitate de peste 15 ani în domeniul administrativ.

Toate funcțiile din organigramă sunt ocupate, cu excepția funcției de jurist care este vacantă, dar din cauza salariului neatractiv nu poate fi ocupată de un tânăr specialist cu studii în domeniu

Există necesitatea de cursuri de perfecționare pentru funcționari în domeniul scrierii de proiecte, comunicării, contabilității, relațiilor funciare și urbanismului, dezvoltării locale și tehnologiilor informaționale.

Primăria dispune de registre de evidență a documentelor eliberate, dintre care și Registrul Deținătorilor de Teren cu Drept de Proprietate care nu este utilizat în format electronic.

Fișele de post ale angajaților în primărie sunt actualizate conform legislației în vigoare și corespund cerințelor stipulate în Hotărârea Guvernului nr. 201 din 11.03.2009.

În perioada anilor 2014-2020, doar 20 % din numărul total al angajaților au participat la cursuri de perfecționare profesională ceea ce atestă o atenție insuficientă pregătirii profesionale continuă a angajaților. Pentru creșterea capacității administrative a UAT funcționarii consideră că trebuie constituite încă 2 posturi: specialist în atragerea investițiilor și jurist.

La nivelul primăriei există proceduri de evaluare a performanțelor angajaților, ceea ce asigură controlul continuu asupra activității acestora.

În mediu pe zi, Primăria deservește peste 50 de persoane. Cele mai solicitate servicii sunt: solicitarea de certificate și autorizații, problemele funciare, cele ce țin de problemele sociale, acte de stare civilă, consultare juridică pentru soluționarea diverselor probleme, etc . La nivelul primăriei există proceduri de evaluare a performanțelor angajaților, ceea ce asigură controlul continuu asupra activității acestora.

Primăria dispune de pagină oficială pe internet la adresa <http://sipoteni.comuna.md/> unde sunt plasate decizii, dispoziții, procese verbale, astfel este asigurată transparența în procesul decizional.

Primăria comunică prin intermediul rețelelor desocializare la adresele www.facebook.com/cudragpentrusipoteni/ și www.facebook.com/sipoteni.md/ unde sunt publicate noutățile despre evenimentele din sat și activitatea primăriei. Avînd în vedere că o comunitate informată este o comunitate implicată, precum și cererea mare de informație și de transparență din partea populației, precum și condițiile actuale de restricționare pe fon de pandemie global cu COVID-19 primăria utilizează mai activ instrumentele de comunicare online și organizează întruniri comunitare de consultare.

Se organizează anual adunarea satului privind audierea raportului primarului, ședințe de cartier și întruniri comunitare pentru discutarea problemelor localității. În primul trimestrul al anului 2019 la astfel de întruniri au participat mai mult de 300 de persoane în cadrul a 4 evenimente.

O altă formă de activitate a autorităților publice locale sînt audiențele cetățenilor. În APL Sipoteni există un program săptămânal de audiențe (de exemplu, în 2019 au beneficiat de audiență circa 1500 de cetățeni. Pe parcursul anului au avut loc întrevederi colective (a. 2019 - 2020 peste 40 de întrevederi) cu localnicii, reprezentanți ai societății civile, ai asociațiilor profesionale, culturale, sportive, religioase, cu reprezentanți din mediul de afaceri local, cu delegați ai diverselor instituții de interes pentru administrația locală.

Pentru a soluționa problemele comunității, autoritățile publice locale întrețin o corespondență intensă cu diferiți actori. Astfel, numai în anul 2019 direct au fost procesate peste 264 de elemente de corespondență recepționate prin poșta clasică și circa 1500 prin poșta electronică.

Conform procedurilor legale și în scopul atragerii unui număr cît mai mare la procesul decizional consultarea cetățenilor este o prioritate în activitatea autorităților administrației publice din com. Sipoteni . Numai pe parcursul anului 2019 au fost organizate și desfășurate 9 ședințe ale focus-grupurilor cu participarea reprezentanților din diferite domenii de activitate (învățămînt, medicină, agricultură, antreprenori, tineret, pensionari, ONG) pentru identificarea și ierarhizarea problemelor prioritare din Planul Strategic care necesită soluționare în comunitate; au fost desfășurate audieri publice asupra proiectului bugetului comunei Sipoteni pe anul 2020.

Participarea în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară în ultimii 5 ani | Conform datelor oferite de către primărie, este prezent un nivel ridicat de participare al locuitorilor c. Sipoteni și a migranților în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară, participarea activă la implementare. Proiectele au fost realizate cu diferiți donatori: publici, privați și internaționali. Prin aceste proiecte s-a reușit îmbunătățirea infrastructurii edilitare, amenajarea localității, dezvoltarea infrastructurii de comerț.

Tabelul 17. Participarea comunității în cadrul proiectelor în ultimii 5 ani

Anii	Denumirea proiectului	Finanțator/sursa finanțării	Valoarea proiectului, lei	Beneficiari proiect
2015	Construcția stației de epurare și a sistemului de canalizare	Bugetul de stat, Fondul ecologic, bugetul local	23860877	Primaria com. Sipoteni
2017	Reconstrucția capitală a Liceului	Minister Educației	26925230	Primăria Sipoteni
2017	Reparația capitală a IET nr3	Guvern României		Primăria Sipoteni
2020	Extinderea sistemului de canalizare	Fond. Ecologic, Diaspora 1+3	3900000	Primăria Sipoteni

Anii	Denumirea proiectului	Finanțator/sursa finanțării	Valoarea proiectului, lei	Beneficiari proiect
2019	Lichidarea gunoștei neautorizare	Bugetul de stat, PNUD/MIDL		Primăria Sipoteni
2020	Proiectul gestionarea salubrității în comună	UE	1495875	
2020	Proiect economic de dezvoltare a turismului rural	PNUD/MIDL	1 026 000	Primăria, AE
2020	Proiect "Sipoteni Capitala Tineretului 2020-2021"	Ministerul Educației, CCA, AdB, Codrenii ANTRIM	1 850 300	Primăria Sipoteni

Sursa: Primăria localității

Unele proiecte au componenta hard și soft. Astfel, în Sipoteni, raionul Călărași se implementează *proiectul UE Primării pentru creștere economică*. În cadrul proiectului a fost elaborat Planul de dezvoltare economică locală, care a fost aprobat de Consiliul Local în august 2020. În baza acestui Plan, APL va fi eligibilă de participare la proiecte de granturi în 2021 pentru dezvoltarea economică locală.

Din 2017 comuna Sipoteni este *partenerul proiectului PNUD Migrație și Dezvoltare Locală*, prin care a reușit implementarea mai multor proiecte importante de infrastructură, cu atragerea activă a băștinașilor migranți în acest proces.

În faza a doua a proiectului (din 2019), activitățile proiectului se referă la:

- Elaborarea și implementarea foilor de parcurs de dezvoltare economică locală, periodic odată la 6 luni, pe parcursul a 3 ani de zile
- Seminarii și traininguri pe diverse teme/afaceri: turism, apicultură, asociere, acces finanțe
- Întâlniri cu donatori și proiecte internaționale, autorități publice pentru dezvoltarea proiectelor economice locale
- Asistență consultativă pentru participare la diverse concursuri/apeluri de proiecte pentru atragerea resurselor
- Dezvoltarea parteneriatelor cu alte localități din țară și peste hotare în domeniul economic
- Realizarea vizitelor de studiu în țară și peste hotare pe subiecte de interes economic, antreprenariat
- Program de co-finanțare pentru proiecte economice în valoare de 60 mii USD/localitate (din partea Guvernului Elveției) pentru 25 de localități. Asociația de băștinași Baștina Sipoteni, împreună cu APL și agenții economici a câștigat proiectul de dezvoltare a sectorului turistic.
- Program de asistență și finanțare pentru participarea Diasporei la dezvoltarea locală.

Din anul 2020, comunitatea Sipoteni este parte a *proiectului Comunitatea Mea*, USAID.

3.6.2. Bugetul local

Bugetul local este un document juridic de politică care înglobează activitățile și prioritățile unei localități. Bugetul public local este format din venituri și cheltuieli.

Veniturile în bugetul satului Sipoteni în anii 2017-2019 au avut o creștere nesemnificativă, fiind în 2019 de 15873,0 mii lei. Ponderea transferurilor (1370,7 mii în 2019) este mare, fiind de 9,8 ori mai mare decât veniturile proprii (1406,0 mii lei în 2019). Taxele locale, au o pondere nesemnificativă și constituie 65,4 mii lei.

Situația veniturilor proprii indică asupra efortului depus de APL în consolidarea premiselor pentru dezvoltarea economică locală. Având în vedere politica statului în domeniul finanțelor publice locale, în Sipoteni, ca și în alte localități rurale din țară, există tendința de diminuare a acestora.

Tabelul 18. Veniturile bugetului local, în perioada 2017-2020, lei

Denumirea indicatorului	Total
1. Veniturile – total:	15 872 991
• Veniturile proprii	1 406 039
• Taxele locale	65 424
• Mijloace speciale	694 717
• Transferturi	13 706 811

Sursa: Primăria localității

Cheltuielile în 2017-2020, au avut o tendință neuniformă, cu o creștere în 2017-2018, în legătură cu realizarea a 2 proiecte majore: reparația capitală a LT "M.Eminescu" și construcția stației de epurare și a sistemului de canalizare. Respectiv în 2017 cheltuielile au constituit 2183,5 mii lei, iar în 2018 – 36445,5 mii lei. În același timp, începând cu anul 2018, a fost modificat cadrul legal-normativ în domeniul finanțării sistemului educațional primar și mediu, școlile au trecut la finanțare separată și bugetul lor de cheltuieli nu mai este inclus în bugetul local. Astfel, în 2018-2019, cheltuielile bugetului local au scăzut la: 15837,8 mii în 2019 și 16 357,4 mii lei în 2020.

Satul Sipoteni are mai multe instituții bugetare care necesită întreținerea adecvată a lor. Respectiv cheltuielile sunt repartizate pentru grădiniță, școala de arte, primărie. Totuși ele nu sunt suficiente pentru realizarea cheltuielilor capitale pentru reparații, modernizări. Din aceste considerente se aplică cu proiecte în cadrul diferitor proiecte și programe (Banca Mondială – reparația școlii, PNUD/MiDL – managementul deșeurilor, Fondul ecologic național – construcția rețelei de canalizare, etc.)

Tabelul 19. Structura cheltuielilor, executate în perioada 2017-2020, mii lei

Denumirea indicatorilor	2017	2018	2019	2020
Cheltuieli total	21383.5	36445.5	15837.8	16357.4
Aparatul administrativ	2470.5	1380.0	1814.5	2178.8
Grădinița	5555.4	9061.6	10058.1	10597.2
Școala de arte	911.3	1015.3	1099.9	1063.4
Biblioteca	108.6	139.4	124.7	168.3
Cultura, arta, sport	415.1	377.7	585.1	788.3

Denumirea indicatorilor	2017	2018	2019	2020
Amenajarea teritoriului	274.6	214.3	166.6	279.0
Gospodăria silvică, apa și canalizarea	413.3	6326.4	1021.1	380.0
Fondul de rezervă	31.8	69.0	43.1	60.0
Liceul teoretic	10288.0	16946.6		
Alte cheltuieli	914.9	915.2	924.7	842.4

Sursa: Primăria localității

3.6.3. Societatea civilă

În comunitate activează din 2019, asociația obștească "Baștina Sipoteni". Asociația are ca scop implicarea băștinașilor plecați în rezolvarea problemelor locale.

Asociația are în componența sa tinerii din localitate, care formează aripa tânără a asociației – AdB Junior. Asociația colaborează foarte strâns cu Primăria Sipoteni și Consiliul Local, AO "Codreni" de la LT "M. Eminescu" din Sipoteni, agenții economici locali.

Grație acestei colaborări, în localitate s-au implementat și se implementează mai multe proiecte (cu suportul PNUD/MiDL și OPTIM – finanțate de Guvernul Elveției, Ambasadei SUA în RM, Uniunii Europene/GIZ, programul guvernamental DAR 1+3, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării – programul național "Sipoteni – Capitala Tineretului 2020-2021", Fondul Ecologic Național, USAID/Comunitatea Mea, Centrul Media pentru Tineri cu finanțare de la Guvernul Suediei, Rețeaua GAL LEADER IN– cu suportul Guvernului Poloniei). Ca rezultat în perioada 2019-prezent, în Sipoteni au fost atrase peste 10 proiecte (în domeniile: dezvoltare economică locală, infrastructura de canalizare și de drumuri locale, managementul deșeurilor, arta fotografică) și un program național pentru tineri (cu diferite componente: turism, antreprenariat, sport, conferințe/festivaluri, etc.), în valoare totală de cca. 14 mln. lei.

Asociația desfășoară anual Zilele Diasporei, organizează diferite activități de caritate pentru cei nevoiași.

Datorită spiritului și creativității tinerilor din cadrul Asociației, pe parcursul anului 2020, tinerii au acumulat o experiență pozitivă privind: salubritatea comunei, colectarea informațiilor de la localnicilor mai în vârstă privind istoria localității și crearea unui video cu informația colectată, realizarea actelor de caritate, participarea la concursul național „Creația este la noi Acasă”, organizarea unui maraton de filme, participarea activă în proiectul Academia Managerială și Antreprenariat pentru tineri, Academia de turism "Next Generation", organizarea diferitor concursuri online.

De asemenea, AO "Baștina Sipoteni" a inițiat o colaborare cu: UPJ ANTRIM în domeniul promovării turismului și AO "Centrul de Consultanță în Afaceri" în domeniul consolidării și dezvoltării abilităților tinerilor în antreprenariat și afaceri, National Geographic din SUA în domeniul artei fotografice, APL din localitățile vecine în vederea creării unui Grup de Acțiune Locală.

Asociația are 30 de voluntari, dintre care 20 sunt tineri. Asociația deține 2 calculatoare, ambele câștigate din proiecte, stativ foto/video, sală unde se desfășoară sistematic ședințele. Asociația dispune de sediu, oferit cu titlul gratuit de Primăria din localitate, în sediul Primăriei.

De asemenea, activează în comună Pompierii Voluntari. De remarcat că echipa de pompierii voluntari din localitate este una dintre primele echipe de pompieri-voluntari din țară. Această echipă a fost creată în anul 2016 cu suportul pompierilor voluntari din orașul Buhl, Germania și pompierii voluntarii din Austria. Echipa voluntarilor fac împreună instrucțiuni tinerilor și copiilor mai mici despre cum să se comporte într-o situație de risc.

În localitate activează încă o asociație obștească – AO Codrenii, care are ca scop dezvoltarea abilităților elevilor de la LT "M. Eminescu". Această asociație, ca și AO "Baștina Sipoteni" este parteneră la programul național "Sipoteni – Capitala Tineretului 2020-2021".

3.7. Analiza SWOT

Demografie și domeniu social

<u>Puncte tari</u> • Așezare geografică reușită • Infrastructură socială dezvoltată • Utilizare satisfăcătoare a capacităților instituțiilor sociale • Cooperarea eficientă între instituțiile sociale • Proiecte implementate în domeniu social • Personal pregătit a instituțiilor respective • Capacități satisfăcătoare ale factorilor interesați în domeniul atragerii fondurilor din domeniul social • Implicarea migrantilor la dezvoltarea comunitară prin coparticiparea la proiecte de investiții locale • prezența școlii muzicale	<u>Puncte slabe</u> • Stare demografică critică • Tendințe de îmbătrânire a populației și creșterea numărului de persoane social-defavorizate • Starea tehnică a imobilelor nesatisfăcătoare • Pasivitatea unor locuitori • Salarii mici în domeniu, neatractive • Nivel scăzut de dotare cu mobilier
<u>Oportunități</u> • Accesare de fonduri extrabugetare prin proiecte • Diversificarea serviciilor sociale, educaționale și culturale • Implicarea și dezvoltarea capacităților tinerilor în cadrul vizitelor de studii, excursii, tabere • Eficientizarea serviciilor sociale existente • Creșterea capacităților în managementul proiectelor	<u>Riscuri</u> • Noi valuri de migrație • Durabilitate insuficientă a serviciilor sociale • Trend demografic negativ • Impactul crizei economice globale și naționale • Asigurarea durabilității proiectelor sociale implementate • Instabilitate politică

Migrație

<u>Puncte tari</u> • APL deschisă în dialogul cu băștinașii• Asociație de băștinași activă și implicată în relația cu băștinașii plecați• Experiență în atragerea băștinașilor plecați în diferite proiecte și inițiative la nivel local• Realizarea de proiecte cu diferiți donatori, cu implicarea băștinașilor• Experiență în organizarea diferitor evenimente socio-culturale de amploare cu implicarea Diasporei (Ziua Diasporei, Hramul localității, etc.)	<u>Puncte slabe</u> • Nivel înalt al migrației• O parte din Diasporă este indiferentă față de problemele și necesitățile satului de baștină• Îmbătrânirea populației și scăderea numărului ei
<u>Oportunități</u> • Dezvoltarea și consolidarea parteneriatelor cu băștinașii plecați• Promovarea oportunităților de investiții în diferite domenii, la nivel local pentru Diasporă• Atragerea capacităților profesionale ale Diasporei în diferite domenii socio-economice pentru dezvoltarea localității• Implicarea băștinașilor plecați în diferite proiecte și inițiative comunitare• Îmbunătățirea și diversificarea serviciilor oferite de APL și instituțiile publice• Organizarea diferitor campanii de informare cu diferite autorități publice privind serviciile și posibilitățile de integrare a Diasporei la nivel local	<u>Riscuri</u> • Instabilitate politică• Înrautățirea situației economice la nivel național• Creșterea tendințelor de migrare a populației• Înrautățirea posibilităților de lansare a afacerilor și de angajare în câmpul muncii

Domeniul economic

<u>Puncte tari</u> • Sipoteni este cunoscută ca o localitate rurală mare și activă economic• Proximitate cu mun. Chișinău (Moldova) și mun. Iași (România)• Condiții naturale și climaterice favorabile activităților agricole;• Activități agricole și de procesare relativ diversificate (cereale, pomicultură, apicultura, pomușoare)• Prezența ocupațiilor legate de creșterea animalelor (ovine, păsări)• Forță de muncă disponibilă	<u>Puncte slabe</u> • Majoritatea populației ocupate din localitate activează în afara comunității• Locuri de muncă locale neatractive (condiții de muncă și mărimea salariilor)• Competențe vocaționale și profesionale reduse a persoanelor apte de muncă• Migrația forței de muncă, atât în țară, cât și peste hotare• Suprafețe semnificative de terenuri agricole neprelucrate• Valorificarea redusă a carierelor de nisip și argilă;

• Potențial (cultural, natural și economic) de dezvoltare a tursimului rural • Acces direct la diverse servicii de transport (auto, tren) • Administrație publică locală activ implicată în proiecte de protecție a mediului (deșeuri, zone umede, păduri) • Rețea de servicii publice dezvoltate în domeniul sănătății, educației, culturii și utilităților publice • Participare activă în proiecte de dezvoltare (tineri, business, servicii publice, turism) locală cu finanțare națională și europeană; • Suprafețe semnificative de pădure (circa 1200 ha) • Cariere de de argilă și nisip în proprietatea autorităților locale.	• Programe de finanțare cu rata dobânzii înalte • Servicii și produse turistice slab dezvoltate și competențe antreprenoriale limitate • Infrastructura și servicii de suport în afaceri slab dezvoltate • Capacități limitate de promovare a produselor locale. •
<u>Oportunități</u> • Programe naționale de finanțare a proiectelor de dezvoltare rurală și antreprenorială • Extinderea sistemului de canalizare cu suportul donatorilor • Facilități economice pentru investitori locali și străini • Valorificarea unor noi pieți de comercializare a produselor locale; • Accesarea programelor de creditare a business-ului mic și mijlociu • Dezvoltarea parteneriatelor intercomunitare (ex: Grup de Acțiune Locală) • Dezvoltarea turismului rural și piscicol • Încurajarea asocierii producătorilor agricoli și dezvoltarea tehnologiilor know-how • Promovarea ocupațiilor agricole rezistente la schimbări climatice.	<u>Riscuri</u> • Creșterea ratei migrației populației apte de muncă • Pandemii/epidemii ce ar putea afecta economia locală • Reducerea investițiilor străine • Scăderea remitențelor pe fondul instabilității din UE • Acces limitat la finanțare • Instabilitatea politică cu efecte asupra dezvoltării comunităților și cetățenilor • Scăderea productivității în agricultură din cauza condițiilor climatice existente • Calamitățile naturale.

Capacitatea administrativă

<u>Puncte tari</u> • Funcționari pregătiți profesional și implicați în diverse activități • Cooperare de succes a Primăriei cu agenții economici și alți actori locali, inclusiv cu Diaspora • Existența documentelor administrative care asigură procesul de lucru al APL • Participarea unor funcționari la cursuri de instruire • Fluctuația redusă de cadre • Capacitate de atragere și implementare de proiecte • Dotare tehnică suficientă • Cooperarea Primăria-Consiliul Local suficient de bună • Relația cu cetățenii este bună • Cooperare cu instituțiile de pe teritoriul satului • Tineret implicat la ședințele Consiliului Local • AO Baștina Sipoteni implicată în proiecte și inițiativă	<u>Puncte slabe</u> • Lipsa de motivare materială și financiară a APL • Lipsa contribuțiilor statului pentru funcțiile delegate; • Venituri bugetare proprii mici pentru planificare • Lipsa ghișeului unic • Lipsa capacităților de acumulare a veniturilor la bugetul local • Lipsa personalului specializat pentru efectuarea auditului intern și aspecte juridice • Supraîncărcarea funcționarilor • Existența funcțiilor neacoperite financiar
<u>Oportunități</u> • Accesare de fonduri extrabugetare • Participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Centru și a GAL-ului • Stabilirea unor principii clare în redistribuire a veniturilor de la bugetul de stat spre bugetele unităților administrativ-teritoriale • Dezvoltarea de parteneriate cu diferite instituții, proiecte	<u>Riscuri</u> • Erodarea bazei fiscale și, respectiv, reducerea considerabilă a veniturilor fiscale din lipsa descentralizării • Noi valuri de migrațiune • Scăderea încrederii populației • Politizarea excesivă a procesului decizional și administrativ

Infrastructura tehnico-edilitară

<u>Puncte tari</u> • Grad înalt de asigurare a gospodăriilor cu utilități publice • Iluminarea străzilor centrale • Experiență în realizarea proiectelor în domeniu, din diferite surse, cu implicarea cetățenilor	<u>Puncte slabe</u> • Sistem de canalizare acoperă cca. 50% • Costuri mari de încălzire a unităților publice • Densitate redusă a populației, fapt ce duce la creșterea costurilor utilităților • Lipsa Planului Urbanistic General și a Planurilor Urbanistice Zonale

• Acces sporit la tv digitală, internet și telefonie mobilă	
<u>Oportunități</u> • Dezvoltarea de parteneriate cu diferite instituții, proiecte, programe • Elaborarea și depunerea de proiecte în domeniu • Implementarea tehnologiilor informaționale noi	<u>Riscuri</u> • Teren accidentat • Zonă supusă cataclismelor naturale • Instabilitate politică • Reducerea finanțărilor pentru infrastructură din cauza diferitor cataclisme

Managementul deșeurilor

<u>Puncte tari</u> • Prezența prestatorului de servicii de salubritate, cu personal și experiență în prestarea serviciilor. • Tariful de evacuare a deșeurilor solide aprobat. • La serviciul de evacuare a deșeurilor s-a conectat în scurt timp 27% din populație. • Decizie locală aprobată cu privire la regulile de asigurare a curățeniei în comună. • Disponibilitatea populației de gestiona corect deșeurile. • Localitate de dimensiuni mari.	<u>Puncte slabe</u> • Suport financiar oferit de UE pentru implementarea proiectului „Înființarea serviciului de salubritate în comuna Sipoteni, r. Călărași, cu implicarea cetățenească”. • Asistența tehnică oferită de GIZ și PNUD. • Parteneriat cu sectorul civil - ANTRIM, Asociația pentru Governare Eficientă și Responsabilă AGER și AO „HABITAT”, AO Baștina Sipoteni, AO Codrenii.
<u>Oportunități</u> • Drumuri neadaptate pentru accesul tehnicii speciale de colectare a deșeurilor. • Existența gunoiștilor spontane/neautorizate. • Atitudine nepăsătoare a unor locuitori față de mediu (arderea deșeurilor). • Capacitatea joasă de plată a categoriilor vulnerabile.	<u>Riscuri</u> • Instabilitate politică. • Neîndeplinirea prevederilor contractuale privind serviciul de salubritate. • Bază juridică inadecvată și neclară. • Donatorii nu asigură suportul necesar. • Migrația continuă a populației. • Inflația.

4. Strategia de dezvoltare socio-economică

4.1. Viziunea comunității

În centrul viziunii și misiunii de dezvoltare este cetățeanul satului Sipoteni, cu nevoile sale specifice. Ținându-se cont de premisele și necesitățile identificate în cadrul diagnozei socio-economice a satului, având la bază tendințele de dezvoltare demografică, social-economică, a utilităților și serviciilor publice, în cadrul atelierului de planificare strategică, s-a stabilit:

Viziunea de dezvoltare a satului

Sipoteni – o localitate rurală dezvoltată economic, o comunitate prosperă la standarde europene, cu infrastructură și servicii moderne, cu cetățeni, inclusiv migranți, uniți și activi în dezvoltarea localității, cu un flux mare de turiști care vizitează, promovează localitatea și procură produse locale.

Misiunea APL

Asigurarea creșterii economice, susținerea micului business și atragerea investitorilor prin promovarea unui management public participativ bazat pe deschidere și dialog cu toți actorii interesați, inclusiv cu diaspora, promovarea tradițiilor și obiceiurilor locale și asigurarea condițiilor de trai decente tuturor cetățenilor.

4.2. Cadrul de planificare și direcțiile strategice

Strategia de comunitară a satului Sipoteni a fost elaborată în contextul următoarelor documente strategice:

Strategia de Dezvoltare Regională Centru (2016-2020), Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2020", strategii sectoriale de dezvoltare: Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, Strategia Sectorială de Cheltuieli în domeniul energetic 2014-2020, Strategia Sectorială de dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii 2012-2020, Strategia de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural din Moldova 2014-2020, etc.).

În procesul de elaborare a strategiei au fost consultate și documente internaționale: Strategia Europa 2020, Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene revizuită (2006) , Agenda 21.

Pentru atingerea viziunii de dezvoltare a localității, comuna Sipoteni va urma 4 direcții majore de dezvoltare strategică definite prin următoarele obiective:

- Obiectiv strategic 1: Creșterea atractivității economice și a gradului de ocupare al forței de muncă în economia locală
- Obiectiv strategic 2: Dezvoltarea unei infrastructuri locale moderne accesibile pentru toți cetățenii
- Obiectiv strategic 3: Dezvoltarea și crearea serviciilor sociale de calitate în conformitate cu necesitățile oamenilor
- Obiectiv strategic 4: Dezvoltarea unui sistem de administrare publică modern, transparent și profesionist.

4.3. Obiective specifice

Analiza diagnostic a activității economice locale atestă că deși dispune de o economie diversificată ca genuri și domenii de activitate, marea problemă a s. Sipoteni este faptul că forța de muncă din localitate este în cea mai mare parte angajată în alte localități. Obiectivul strategic pe această componentă este de a crește atractivitatea economiei locale și creșterea gradului de ocupare a forței de muncă la întreprinderile din localitate.

Obiectiv strategic 1: Creșterea atractivității economice și a gradului de ocupare al forței de muncă în economia locală

Probleme abordate:

- Naveta zilnică a majorității forței de muncă
- Neattractivitatea locurilor de muncă locale
- Capacități limitate de promovare a produselor locale
- Migrația forței de muncă
- Infrastructură de servicii publice nedezvoltată
- Nevalorificarea carierelor de argilă și nisip din zonă
- Nevalorificarea potențialului turistic existent
- Lansarea afacerilor în domeniul confecțiilor, textilelor
- Deschiderea unui atelier de autoservicii și spălătorie auto
- Lansarea afacerilor în domeniul prelucrării resurselor vegetale și producere a peleților și brichetelor
- Lansarea afacerilor de valorificare a resurselor alternative de energie (eoliene, fotovoltaice)
- Lansarea unui atelier de confecționare uși, ferestre
- Valorificarea patrimoniului turistic și cultural local
- Modernizarea și lărgirea pieței agricole locale
- Amenajarea locurilor de odihnă în pădurea de fagi Hârjauca-Sipoteni
- Crearea sistemului de colectarea a deșeurilor.

Obiectiv specific 1: Dezvoltarea industriei prelucrătoare și de servicii

Obiectiv specific 2: Valorificarea potențialului economic local și dezvoltarea agro-turismului

Obiectiv specific 3: Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri și atragerea investițiilor

Obiectiv strategic 2: Dezvoltarea unei infrastructuri locale moderne accesibile pentru toți cetățenii

Probleme abordate:

- Accesul la serviciile de canalizare
- Necesitatea întreținerii, reparației și construcției drumurilor locale
- Insuficiența iluminatului stradal
- Lipsa unui serviciu modern de evacuare a deșeurilor
- Gunoștile neautorizate
- Lipsa pubelelor în sat
- Calitatea scăzută a apei potabile

- Securitatea și ordinea publică
- Accesul limitat la serviciile de gazificare centralizată

Obiectiv specific 2.1: Dezvoltarea serviciilor comunale moderne pentru întreaga comunitate

Obiectiv specific 2.2: Asigurarea accesului sigur și confortabil pentru populație

Obiectiv specific 2.3: Gestiunea deșeurilor solide și protejarea mediului

Obiectiv strategic 3: Dezvoltarea și crearea serviciilor sociale de calitate în conformitate cu necesitățile oamenilor

Probleme abordate:

- Insuficiența locurilor în grădinița de copii
- Oportunități și activități pentru tineri
- Plecarea populației peste hotare
- Locuri de joacă pentru copii
- Locuri amenajate pentru practicarea sportului pentru toate vârstele
- Reparația acoperișului casei de cultură
- Locuri de agrement și odihnă pentru locuitori
- Amenajarea cimitirului
- Servicii pentru persoanele vulnerabile (centru de zi)
- Reînnoirea fondului de carte al bibliotecii
- Lipsa muzeului satului

Obiectiv specific 3.1: Dezvoltarea serviciilor sociale și de sănătate

Obiectiv specific 3.2: Crearea condițiilor pentru îmbunătățirea mediului cultural și de sport

Obiectiv specific 3.3: Realizarea eficientă a procesului didactic și a activităților pentru tineret

Obiectiv strategic 4: Implementarea unui sistem de administrare publică locală transparent, modern, cooperant, receptiv și profesionist

Probleme abordate:

- Lipsa radioului local
- Lipsa unui plan urbanistic, probleme privind delimitarea terenurilor
- Implicarea insuficientă a comunității în dezvoltarea localității
- Transparentizarea activității APL

Obiectiv specific 4.1: Îmbunătățirea serviciilor publice locale

Obiectiv specific 4.2: Consolidarea colaborării cu societatea civilă, mediul de afaceri și cetățenii, inclusiv migranții

Obiectiv specific 4.3: Creșterea capacităților administrației publice locale

4.4. Planul de Acțiuni

Obiectiv Strategic 1: Creșterea atractivității economice și a gradului de ocupare al forței de muncă în economia locală

Obiective specifice	Activități	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ, lei	Sursa de finanțare
1.1. Dezvoltarea agriculturii, industriei prelucrătoare și de servicii	1.1.1. Suport pentru lansarea afacerilor de valorificare a resurselor alternative de energie (eoliene, fotovoltaice)	2020-2021	APL, Agenți economici	Existența resurselor locale alternative de energie	5 mln	Surse private
	1.1.2. Suport potențialilor investitori în dezvoltarea industriei de prelucrare a fructelor	2020-2022	APL, Agenți economici	Creșterea volumului de produse prelucrate și exportate	1 mln.	Surse private
	1.1.3. Promovarea și acordarea suportului necesar pentru extinderea industriei de creștere a pomușoarelor	2020-2022	APL, Agenți economici	Creșterea suprafețelor și volumului producției de pomușoare	1 mln.	Surse private
	1.1.4. Crearea unei mărci comerciale pentru cașcavaluri, fructe uscate, sucuri și țuică	2021-2022	APL, Agentul economic, AGEPI	O marcă comercială creată și înregistrată Produse mai promovate, cunoscute și bine vândute la un preț mai mare	5 mii	Surse private
	1.1.5. Instalarea unei linii de ambalare a laptelui de capră și de prelucrare a brânzei de oi	04-06.2021	Agentei economici	Linie de ambalare instalată	400 mii	
	1.1.6. Construcția unui depozit frigorific	01-12.2021	Agentei economici	Depozit instalat Preț crescut la produse depozitate o perioadă mai lungă	1 mln. lei	
	1.1.7. Crearea unui magazin cu produse locale	2021-2022	APL, Agenți economici	Magazin creat și funcțional	600 mii	Surse private atrase
	1.1.8. Evaluarea necesității creării unui parc industrial	2021	APL, Agenți economici	Creșterea atractivității investiționale a comunei	50 mii	BL
	1.1.9. Crearea unui grup de producători agricoli/asociație (apicultură, crescători de nuci, etc)	2021-2022	APL, Agenți economici	Un grup de producători/asociație creat Cinci antreprenori implicați	100 mii	Surse private atrase
1.2. Valorificarea potențialului economic	1.2.1. Implementarea proiectelor private de dezvoltare a afacerilor turistice	2021-2026	APL, Agenți economici	Minim 4 afaceri lansate în sectorul turistice	4000 mii	Surse private și surse externe atrase

Obiective specifice	Activități	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ, lei	Sursa de finanțare
local și dezvoltarea agro-turismului	1.2.2.Crearea unui ghid turistic local de promovarea a patrimoniului turistic (o cetățuie din sec. IV–III î.Hr., o necropolă din sec. II–I î.Hr., o așezare medievală din secolele XV–XVI, Biserica „Cuvioasei Paraschiva”, râpa „În dos”)	2021-2022	APL, agenții economici, AdB	• Ghid turistic local elaborat și publicat	50 mii	Buget local, surse externe atrase, surse private
	1.2.3.Crearea de trasee turistice, cu includerea celor mai importante atracții turistice	2021-2022	ANTRIM, AdB	• Promovarea a 4 trasee turistice	100 mii	MECC
	1.2.4.Crearea unei asociații turistice pentru promovarea turismului local/ micro-regional	07-12.2021	APL, AdB	• Consolidarea sectorului turistic	5 mii	
	1.2.5.Consolidarea capacităților antreprenorilor care prestează servicii în turism	2021-2023	APL Companii de consultanță	• 10 antreprenori locali sunt instruiți în domeniul serviciilor turistice	100 mii	Proiecte internaționale și locale
	1.2.6.Amenajarea și dotarea muzeului localității	2021	APL, AdB	• 1 sală pentru muzeu renovată și dotată cu exponate locale	80 mii	Buget local, surse private
	1.2.7. Realizarea filmelor evenimentelor, festivalurilor și activităților de promovare a localității	2021-2026	APL, AdB, ANTRIM, Agenții economici	• Nr. de evenimente/activități • Nr. de participanți	50 mii	Buget local, surse externe atrase
	1.3. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri și atragerea investițiilor	1.3.1.Menținerea activității Consiliului economic pe lângă Consiliul local / primar	Permanent	APL	• Consiliul economic funcțional	5 mii
1.3.2.Elaborarea și actualizarea anuală a registrului activelor localității pentru atragerea investițiilor		Anual	APL	• Registru actualizat, completat	50 mii	Buget local, surse externe atrase
1.3.3.Elaborarea și actualizarea portofoliului de proiecte investiționale		Anual	APL	• Portofoliu actualizat, complet	20 mii	Buget local, surse externe atrase
1.3.4.Elaborarea notelor informative privind piața forței de muncă din localitate		Trimestrial	APL	• Potențial uman evaluat în eventualitatea promovării atragerii de investiții		

Obiective specifice	Activități	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ, lei	Sursa de finanțare
	1.3.5.Implementarea de proiecte de reabilitare a infrastructurii de drumuri inclusiv prin parteneriat cu asociațiile locale de afaceri	2020-2021	APL	Ponderea în creștere a drumurilor locale în stare bună	2 mln	Buget local, surse externe atrase

Obiectiv strategic 2: Dezvoltarea unei infrastructuri locale moderne accesibile pentru toți cetățenii

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
2.1. Dezvoltarea și modernizarea serviciilor comunale	2.1.1.Asigurarea localității cu sistem de canalizare 80%	2021-2026	APL	Acces la apă de calitate și servicii de canalizare	10 mln. lei	FEN, BS, BL, donatori
	2.1.2.Asigurarea întregii localități cu gaze naturale (de la 80% la 100%)	2021-2026	APL	Acces la gaze naturale Calitatea a vieții sporită	2,5 mln. lei	BS, BL, donatori
	2.1.3.Dotarea tehnico-materială a serviciului comunal (tractor, presă de balotat, tocător de crengi)	2021-2026	APL	Servicii de calitate prestate populației	1 mln. lei	BS, BL, donatori
	2.1.4.Analiza apelor	Anual	APL, OMF	Asigurarea calității apei și riscuri prevenite	25 mii lei	BL OMF
	2.1.5.Organizarea evidențelor fântânilor și izvoarelor, și clorarea acestora	Trimestrial	APL, comunitatea	Evidență realizată Riscuri prevenite	1 mii lei	BL, comunitatea
	2.1.6.Amenajarea teritoriului prin acțiuni de salubritate și instalarea de urne/pubele publice	Anual	APL	Teritoriu amenajat Calitate a vieții îmbunătățită	0,5 mln lei	BS, BL, donatori, agenți economici
	2.1.7.Construirea garajului pentru postul de pompieri	2021-2023	APL	Serviciu de pompieri de calitate	300 mii lei	BL, donatori
	2.1.8.Aplicarea de bune practici din țară și peste hotare în gestionarea serviciilor publice	2018-2020	APL, AdB	Bune practici implementate	20 mii lei	BS, BL, donatori
	2.1.9.Implicarea migrantilor în îmbunătățirea serviciilor publice	2018-2020	APL, AdB	Servicii publice îmbunătățite	500 mii lei	BL, donatori
2.2. Asigurarea accesului sigur și confortabil pentru populație	2.2.1.Identificarea porțiunilor de drum ce necesită reparație (prioritar acces spre LT, str. Ștefan cel Mare, Latiniei, partea de sus a satului, drumului de acces spre zona sanitară a IEP Clopoțel)	Anual	APL	Priorități de investiții stabilite		

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
	2.2.2.Reparația, reabilitarea și amenajarea drumurilor locale și a trotuarelor (în mod special cele principale/care facilitează accesul către instituțiile publice, unități comerciale, biserici și cimitir)	Anual	APL	• Acces îmbunătățit pentru toate categoriile de cetățeni	1 mln. lei anual	BS, BS, donatori
	2.2.3.Îmbunătățirea siguranței la trafic în raza localității pentru pietoni și pentru automobiliști în zonele adiacente instituțiilor publice	Anual	APL, SA Drumuri Călărași	• Siguranța pietonilor și conducătorilor auto	200 mii lei	BS, BS, donatori, ONG-uri
	2.2.4.Extinderea sistemului de iluminat public (2km=100 mii lei) necesar 80 km, facem 10 km	2021-2026	APL	• Localitate sigură și confortabilă vieții	500 mii	BL, agenți economici, parteneri, donatori
	2.2.5.Implicarea comunității, inclusiv a migranților, în dezvoltarea sistemului de iluminat public	2021	APL	• Comunitate și migranți implicați	50 mii lei	Comunitate, migranți
2.3. Consolidarea gestiunii deșeurilor solide și protejarea mediului	2.3.1.Înlăturarea gunoșilor neautorizate	2021-2023	APL	• Îmbunătățirea mediului ambiant	500 mii lei	APL, donatori, CR, Fondul ecologic
	2.3.2.Informarea locuitorilor privind stocarea și depozitarea deșeurilor solide	Permanent	APL, instituțiile de învățământ, ONG	• Comunitate informată, comunitate curată	10 mii lei	APL, donatori
	2.3.3.Organizarea seminarelor și ciclului de lecții privitor la deșeuri și consecințele acestora asupra sănătății și mediului	2021-2026	APL, instituțiile de învățământ, ONG	• Localitate informată și implicată	20 mii lei	APL, donatori
	2.3.4.Consolidarea activității operaționale a întreprinderii municipale în domeniul gestionării deșeurilor	2021	APL, proiectul UE/GIZ în domeniul gest. deșeurilor	• Întreprinderea municipală dispune de manual operațional și tarife argumentate economic, social	10 mii lei	BL, proiectul UE/GIZ gestion. deșeurilor, donatori
	2.3.5.Dotarea întreprinderii municipale cu tehnică și echipament de colectare, transportare și reciclare a deșeurilor	2021	APL, proiectul UE/GIZ în domeniul gest. deșeurilor	• Întreprinderea municipală dispune de tehnică și echipament necesar (tractor multifuncțional, presă de balotare, eotc.)	600 mii lei	BL, proiectul UE/GIZ gestion. deșeurilor, donatori
	2.3.6.Extinderea serviciului de gestionare a deșeurilor în toate sectoarele localității	2021-2026	APL, proiectul UE/GIZ în domeniul gest. deșeurilor	• 90% din cetățeni beneficiază de serviciul de gestionare a deșeurilor		BL, proiectul UE/GIZ gestion. deșeurilor, donatori

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
	2.3.7.Implementarea regulamentului de salubritate a localității	2021-2023	APL, Comisia administrativă, poliștutul de sector	Regulament aplicat, localitate curată Aplicarea lunar a cel puțin 5 sancțiuni pentru abateri		
	2.3.8.Organizarea raidurilor de mediu	Lunar	APL	Mediu protejat		
	2.3.9.Efectuarea reviziei spațiilor verzi	Anual	APL	Mediu protejat	-	
	2.3.10. Elaborarea și implementarea unui plan local de înverzire	Anual	APL	Plan elaborat și implementat	-	
	2.3.11. Organizarea acțiunilor de informare și responsabilizarea a populației privind protejarea spațiilor verzi	Anual	APL, instituțiile publice	Comunitate sensibilizată privind ocrotirea mediului	5 mii lei	BL, donatori, parteneri
	2.3.12. Publicarea articolelor despre protecția mediului în presa locală și pe site-ul localității	Periodic	APL, AdB Junior	Comunitate informată	-	

Obiectiv strategic 3: Dezvoltarea și crearea serviciilor sociale de calitate în conformitate cu necesitățile oamenilor

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
3.1. Dezvoltarea serviciilor sociale	3.1.1.Crearea unui centru de zi pentru bătrâni și persoane vulnerabile dotat cu cantină și spălătorie	2021-2023	APL, CS	Servicii sociale de calitate	1 mln lei	APL, CS, MMPS, CR, donatori, Coop Consum
	3.1.2.Amenajarea unei săli pentru mesele de pomenire pe lângă biserică	2022	APL, biserica	Servicii de accesibile pentru populație	100 mii lei	BL, biserica, comunitatea
	3.1.3.Implicarea băștinașilor în activități anuale cu caracter social și caritabil	Periodic	AdB, APL	Migranți implicați în acțiuni sociale	100 mii lei	AdB, BL, donatori
3.2. Crearea condițiilor pentru îmbunătățirea mediului cultural și de sport	3.2.1.Examinarea posibilității promovării echipei de fotbal în Divizia B	2021-2022	APL	Servicii culturale calitative	400 mii lei	BL, Căminul cultural, agenții economici, donatori
	3.2.2.Organizarea manifestărilor culturale la nivel local și raional (Hramul, festivaluri, Ziua copilului, Toamna de Aur, sărbători de iarnă, Ziua diasporei, Festivalul	Permanent	CC	Tradiții păstrate Comunitate unită	200 mii lei	APL, Căminul cultural, agenții economici, donatori, AdB

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
	zemii) și Promovarea tradițiilor și obiceiurilor autohtone					
	3.2.3.Dezvoltarea relațiilor culturale cu localitățile din țară și de peste hotare, inclusiv cu migranții	Permanent	CC, APL, AdB	• Relații culturale dezvoltate • Migranți implicați	50 mii lei	BL, donatori, AdB
	3.2.4.Fondarea muzeului satului	2021	APL, instituțiile de învățământ	• Muzeu creat • Patrimoniu local păstrat și pus în valoare	20 mii lei	BL, donatori
	3.2.5.Elaborarea monografiei satului, ediția II, cu accent pe istoria unor locații concrete și cultură	2021-2023	APL, AdB, Casa de Cultură, biblioteca, liceul	• Consolidarea identității localității	100 mii lei	BL, AdB
	3.2.6.Crearea cluburilor de interese în cadrul casei de cultură și muzeu	2021-2026	CC, instituțiile de învățământ, AdB Junior	• Activități de socializare și cultură pentru populație	50 mii lei	BL, comunitate, donatori
	3.2.7.Amenajarea terenului mare de fotbal	2021-2024	APL, LT, CR	• Servicii de calitate pentru 610 elevi	1 mln lei	BL, BL, BR, donatori
	3.2.8.Amenajarea căilor de acces prin cimitir	2021-2022	APL, biserica	• Cimitir amenajat	200 mii lei	BL, donatori, comunitatea
	3.2.9.Reparația acoperișului casei de cultură	2021-2026	APL	• Servicii culturale de calitate	600 mii	BL, BR, donatori
3.3. Realizarea eficientă a procesului didactic și a activităților pentru tineret	3.3.1.Investiții în echipament modern de securizarea spațiului LT pe suprafața de 4,2 ha	2021-2023	APL, LT	• Servicii educaționale de calitate	900 mii lei	APL, LT, donatori, BS
	3.3.2.Organizarea cursurilor de instruire a cadrelor didactice, inclusiv în materie de asistență a copiilor cu părinți plecați peste hotare	Permanent	Instituțiile de învățământ, DGRÎ	• Cadre didactice bine pregătite • Copii asistați	60 mii lei	MECC, BR, BL, donatori
	3.3.3.Dotarea cu cărți, jucării la grădinițe	2021-2025	APL, grădinițe	• Servicii educaționale de calitate	15-20 mii lei	APL, CR
	3.3.4.Crearea cluburilor tematice pentru elevi și tineri (dezbateri, jurnalism, fotografie)	2021-2022	LT, Biblioteca publică	• Tineri implicați	10 mii lei	APL, donații, donatori externi
	3.3.5.Crearea Centrului de resurse pentru tineret	2021-2023	APL, LT, CC	• Tineri implicați și informați	70 mii lei	APL, donatori
	3.3.6.Reînnoirea fondului de carte a bibliotecii publice și promovarea	Permanent	APL, biblioteca	• Fond de carte reînnoit	5 mii	BL, biblioteca, donatori, AdB

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
	lecturii prin concursuri, întruniri, premii					
	3.3.7.Acordarea de burse de merit și sociale pentru elevi	Periodic	APL, AdB	• Elevi motivați	10 mii lei	APL, AdB

Obiectiv strategic 4: Implementarea unui sistem de bună guvernare la nivel local

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
4.1. Îmbunătățirea serviciilor publice locale	4.1.1.Plasarea online a informațiilor despre serviciile prestate de către Primărie	Permanent	APL	• Acces facilitat la servicii • Rețele de socializare active și actualizate		
	4.1.2.Simplificarea procedurilor de oferire a serviciilor și digitalizarea lor	2021-2023	APL	• Acces îmbunătățit la servicii	60 mii lei	BL, donatori
	4.1.3.Elaborarea planului urbanistic al comunei	2021-2024	APL	• Dezvoltarea durabilă a localității	300 mii lei	BL, donatori
	4.1.4.Informarea permanentă a populației prin intermediul paginii web și a rețelelor de socializare	2018-2020	APL	• Transparență asigurată	10 mii lei	APL
4.2. Consolidarea colaborării cu societatea civilă, mediul de afaceri și cetățenii, inclusiv migranții	4.2.1.Înființarea consiliilor de cartier cu implicarea consilierilor locali	2021-2022	APL, CL	• Comunitate implicată		
	4.2.2.Organizarea Zilelor Diasporei la nivel local	Anual, august	APL, CC, AdB	• Migranți implicați, comunitate informată	10 mii lei	BL, AdB, mediul de afaceri
	4.2.3.Consolidarea evidenței a fluxurilor migraționiste din localitate	Permanent	APL, AdB	• Bază de date a migranților cu cel puțin 200 de persoane	-	
	4.2.4.Ședințe online ale Consiliului local	2021-2026	APL, AdB	• Transmisiuni online realizate • Pagină web funcțională • Migranți informați și implicați	5 mii lei	APL, AdB, donatori
	4.2.5.Consultarea migranților și a comunității privind problemele prioritare ale localității	Trimestrial	APL, AdB	• Migranți și comunitate informată și implicată	5 mii lei	APL, AdB
	4.2.6.Oferirea de servicii de consiliere și consultanță pentru migranți	Permanent	APL, AdB	• Migranți informați și pregătiți	5 mii lei	APL, donatori
	4.2.7.Consolidarea colaborării cu Asociația Băștinașilor, mediul de afaceri, societatea civilă,	Permanent	APL, AdB, ONG	• Relație consolidată • Proiecte comune implementate • Club al oamenilor de afaceri creat	5 mii lei	APL, AdB, ONG, donatori

Obiective Specifice	Măsuri	Termen de realizare	Responsabil	Rezultat așteptat	Cost estimativ	Sursa de Finanțare
	realizarea campaniilor prOMotori cu Drag pentru Acasă					
	4.2.8.Promovarea creării mai multor asociații obștești	Permanent	APL, ONG	Colaborarea îmbunătățită cu societate civilă		
	4.2.9.Crearea și consolidarea Consiliului local al tinerilor	2021-2023	APL, AdB	Tineri implicați în procesul decizional		
4.3. Creșterea capacităților administrației publice locale	4.3.1.Program de dezvoltare a capacităților de administrare prin participarea la training-uri tematice	Permanent	APL	Funcționari bine pregătiți	10 mii lei	BL, Donatori, instituții publice
	4.3.2.Digitalizarea registrelor de evidență a populației	2021-2023	APL	Activitate eficientizată a primăriei	20 mii lei	BL
	4.3.3.Program de schimb de experiență cu primării din republică și de peste hotare	Anual	APL	Funcționari bine pregătiți	50 mii lei	BL, parteneri
	4.3.4.Publicarea permanentă a informațiilor pe panourile informative în localitate	2018-2020	APL	Comunitate informată		
	4.3.5.Încheierea de parteneriate cu primăriile învecinate și cu cele de peste hotare	2018-2020	APL	Proiecte comune implementate	50 mii lei	APL, donatori externi

4.5. Verificare și revizuire

4.5.1. Etape de implementare

Succesul implementării Strategiei de Dezvoltare Comunitară a satului Sipoteni este direct legat de participarea locuitorilor, sub formă de grupuri de inițiativă sau în cadrul unor asociații obștești sau în alte forme de conjugare a eforturilor comunitare.

În procesul realizării Strategiei vor fi implicați mai mulți actori, fiecare urmând anumite obiective, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate. Aceștia sunt:

1. Administrația publică locală (Consiliul Local, Primarul, Primăria)
2. Locuitorii satului
3. Băștinașii plecați din localitate
4. Asociațiile obștești
5. Agenții economici
6. Structuri externe (Consiliul raional, Guvernul, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică poate fi divizată convențional în 3 etape:

1. **Adoptarea SDC.** În cadrul acestei etape Strategia de dezvoltare va fi supusă consultărilor publice organizate de către Primărie. După ajustarea propunerilor și recomandărilor făcute, Strategia va fi înaintată Consiliului Local spre aprobare. După aprobarea Strategiei, Primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni trimestriale și anuale privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul Strategic de Acțiuni.
2. **Implementarea SDC** se va efectua prin realizarea acțiunilor, activităților, și proiectelor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune, proiect, vor fi stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare.
3. **Monitorizarea SDC.** În perioada de implementare responsabilii de realizarea planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și strategiilor se va efectua prin intermediul Indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul Strategic de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

4.5.2. Monitorizarea strategiei

Procesul de monitorizare a strategiei constă în: (i) evaluarea atingerii obiectivelor strategice și obiectivelor specifice care va fi realizată prin intermediul indicatorilor de implementare și (ii) raportarea rezultatelor evaluării.

Monitorizarea implementării strategiei se va efectua de **Consiliul pentru Implementarea Strategiei** (în continuare CIS). CIS va fi creat prin Decizia Consiliului Local cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul local și Primărie, în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor forțelor de dezvoltare:

- Consiliul local (președinții comisiilor consultative de specialitate sau consilieri locali)

- Reprezentanți Primărie (Primarul, 2 – 3 specialiști)
- Comunitatea oamenilor de afaceri
- Instituții educaționale (directori instituții de învățământ)
- Organizații non-guvernamentale (reprezentanți ai Asociației de băștinași, Asociației Codrenilor)
- Cetățeni (grupul va fi reprezentativ și va include tineri din cadrul Asociației de Băștinași, persoane dezavantajate, număr proporțional de femei și bărbați, reprezentanți ai diverse grupuri sociale sau etnice).

În implementarea strategiei responsabilitățile de bază ale CIS vor fi:

- Planificarea implementării acțiunilor
- Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare
- Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare
- Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul realizării problemelor identificate
- Monitorizarea implementării planului de acțiuni
- Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Local
- Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile
- Elaborarea și dezbateră proiectelor prioritare de dezvoltare
- Analiza deciziilor privind diverse probleme ale comunității
- Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie
- Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare, etc.

CIS își va desfășura activitatea în ședințe care se vor desfășura cel puțin o dată în 6 luni.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul Local, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Planului de acțiuni. Competențele Consiliului Local se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de antrenare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL
- Încurajarea voluntarilor în diverse activități publice, inclusiv a băștinașilor plecați
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în cea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Planului de acțiuni a Strategiei.

Raportarea implementării strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabilii de implementare a rapoartelor către CIS privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CIS va prezenta Consiliul Local raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Taboul 20. Tipurile de raportări privind implementarea Strategiei

Obiect Monitoring	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea obiectivelor	CIS și Consiliul Local	Rapoarte semestriale/ anual	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei

Obiect Monitoring	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare	Raport semestrial sau după finisarea activității	Rapoarte prezentate de responsabilii de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori de implementare. În baza informațiilor furnizate de la responsabilii de implementare, beneficiari sau instituții specializate se vor stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingere a obiectivelor fixate.

Riscuri și Impedimente de Implementare

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: (i) interne și (ii) externe.

Tabelul 21. Riscurile privind implementarea Strategiei

Domeniu	Descriere
Managementul implementării strategiei	• Confruntări de interese privind implementarea strategiei • Prevalarea intereselor personale • Resurse financiare limitate • Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	• Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și comunitatea • Indiferența și neimplicarea populației în susținerea activităților • Lipsa de experiență a structurilor societății civile și neimplicarea lor • Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	• Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	• Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale • Pauperizarea continuă a populației • Emigrarea forței de muncă
Mediu	• Populație neconștientizată privind efectele poluarea mediului
Cadrul politico-juridic	• Instabilitatea situației politice • Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	• Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale • Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	• Potențial investițional redus • Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare • Infrastructură de afaceri nedezvoltată • Risc de țară.

Anexa 1. Portofoliul de proiecte

Fișa de proiect 1.

Titlul proiectului:	Mobilizare locală pentru reabilitarea străzii principale (Ștefan cel Mare) din comuna Sipoteni
Obiectiv:	Îmbunătățirea accesibilității și mobilității populației, bunurilor și serviciilor în vederea stimulării dezvoltării economice durabile pe strada principală a c. Sipoteni.
Localizare:	Centrul localității
Succintă descriere proiect:	Localitatea are o structură de drumuri foarte densă și întinsă, lungimea drmurilor fiind de 125,25 km. Din acestea doar 5,7 km sunt drumuri asfaltate sau pietruite. Respectiv, lipsa unei infrastructuri adecvate de drumuri conduce la pierderi semnificative utilizatorilor de drumuri, reduce siguranța la trafic și înrăutățește starea mediului în zona de influență a drumurilor, crează un disconfort cetățenilor și influențează negativ calitatea vieții. Starea precară a drumurilor este o preocupare majoră a APL din localitate. Din puținele resurse disponibile și atrase, anual, se realizează reparația și construcția unor noi porțiuni de drum. Drumurile sunt întreținute prin forțele proprii ale APL și ÎM "Gospodăria comunală Sipoteni". Proiectul dat constă în mobilizarea comunității pentru crearea condițiilor de siguranță a participanților la trafic prin reabilitarea drumului principal din comună (str. Ștefan cel Mare), cu posibilitatea de acces la diferite instituții publice, 2 agenți economici din agricultură în această zonă, cât și pentru un teren de 4,5 ha, care se planifică de a fi amenajat pentru crearea unei zone economice și industriale de nivel regional. Respectiv, de acest drum vor beneficia toți locuitorii comunei, potențialii investitori și vizitatorii/turiști.
Activități cheie:	Activitatea 1. Crearea echipei de implementare și lansare a proiectului Echipa va coordona activitățile proiectului, va fi responsabilă de implementarea și mediatizarea proiectului. Activitatea 2. Realizarea campaniei de colectare de fonduri La astfel de activități vor fi conectați tineri, băștinași din localitate și Diaspora, agenți economici cât și ÎM "Gospodăria comunală Sipoteni" Vom crea o platformă de colectare de fonduri, vom realiza un spot cu îndemnul de a dona Activitatea 3. Achiziționarea lucrărilor în cadrul unui concurs transparent Lucrările vor fi executate de un antreprenor specializat în astfel de activități, în baza devizului de cheltuieli. Prioritar va fi antreprenorul care va propune cel mai bun raport preț/ calitate și termeni rezonabili de implementare. Activitatea 4. Realizarea și monitorizarea lucrărilor de reparație a străzii Latiniei Activitatea antreprenorului selectat pentru efectuarea lucrărilor va fi monitorizată de echipa de implementare a proiectului. Activitatea se va finaliza odată cu recepționarea și darea în exploatare a lucrărilor de reparație și amenajare.

	Activitatea 5. Activități de mediatizare a proiectului și informare Periodic vor fi realizate spoturi și reportaje video, care vor fi plasate pe diferite platforme de socializare "Cu drag pentru Sipoteni", pagina web a Primăriei sipoteni. comuna.md Activitatea 6. Elaborarea și prezentarea raportului de implementare a proiectului Pe parcursul implementării proiectului dat (trimestrial)cît și după finalizarea proiectului va fi elaborat raportul narativ și financiar cu includerea tuturor anexelor relevante (poze, foto, reportaje video)
Rezultate așteptate:	• Reabilitarea drumului respectiv (pe o lungime de cca. 700 metri) va contribui la creșterea siguranței traficului rutier și la îmbunătățirea accesului către Centrul de sănătate Sipoteni, Liceul teoretic M. Eminescu, grădinița "Clopoțel", 4 unități comerciale amplasate și 2 agenți economici din agricultură în această zonă. • Comunitatea va avea relații interumane consolidate și echilibrate pentru a se implica în diferite proiecte, activități de dezvoltare comunitară, audieri și consultări publice. • Dezvoltând infrastructura de drum în zona respectivă se crează noi oportunități pentru realizarea proiectelor economice, atragerea investițiilor și crearea de noi locuri de muncă, creșterea atractivității investiționale, stoparea migrației (pe terenul de 4,5 ha se va crea condițiile necesare de a deschide o zonă economică și industrială) • Îmbunătățirea imaginii ca localitate turistică - biserica " Cuvioasai Parascheva", înființată în anul 1863 , care face parte din patrimoniul turistic al s. Sipoteni (aflată în sectorul dat) va putea găzdui turiști pentru promovarea patrimoniului cultural. • Facilitarea accesului la terenurile agricole și transportării recoltelor de pe proprietățile aflate în în preajma
Statutul proiectului:	Proiect tehnic, deviz de cheltuieli elaborate și verificate în 2021
Responsabil și parteneri de implementare:	APL, AdB
Durată estimativă:	10 luni
Costuri estimative:	1,6 mln. lei
Potențiale surse de cofinanțare:	USAID/Comunitatea Mea, bugetul local, contribuția cetățenilor

Fișa de proiect 2.

Titlul proiectului:	Reparația acoperișului casei de cultură
Obiectiv:	
Localizare:	c. Sipoteni, r. Călărași
Succintă descriere proiect:	Căminul Cultural Sipoteni, amplasat în centrul localității, este un pol de atracție culturală cu efect social, dar și economic care unește toată comunitatea la evenimente de diverse domenii. Edificiul este proprietate publică în gestiune a UAT Sipoteni, cu capacitatea de 750 de locuri. Edificiul este necesar de a fi reparat (în mod special acoperișul). Prin acest proiect, se urmărește fortificarea principalilor actori sociali (APL, instituții bugetare, agenți economici, ONG-uri, tinerii, femei, vârstnicii, grupuri religioase, etc.) în transformarea Căminului cultural de tip sovietic într-un centru modern, multifuncțional de dezvoltare, comunicare și socializare a cetățenilor localității, dar și a celor din localitățile vecine.
Activități cheie:	1. Ședința de planificare cu Consiliul local și Grupul de lucru comunitar 2. Mediatizarea, informarea despre lansarea proiectului și componența Grupului de lucru comunitar pe toate rețelele de socializare, site-ul primăriei, locuri publice 3. Anunț și procesul privind colectarea contribuției comunității/băștinași migranți 4. Convocarea ședinței Consiliului Local privind aprobarea proiectului înaintat și a contribuției APL 5. Inițierea procesului de achiziții publice privind selectarea antreprenorului pentru executarea lucrărilor de construcție 6. Semnarea contractului cu antreprenorul-câștigător la achiziții publice 7. Publicarea informației privind câștigătorul procedurii de achiziții 8. Eliberarea autorizației de construcție, contractarea responsabilului tehnic și a dirigintelui de șantier 9. Monitorizare, mediatizare, transparență pe tot procesul de implementare a proiectului 10. Demararea lucrărilor de reparație 11. Participarea civică a voluntarilor din diverse categorii de vârstă, gen, persoane cu dizabilități, din diferite domenii de activitate 12. Determinarea lucrărilor și procesul verbal de recepție finală 13. Raportarea narativă și financiară 14. Eveniment festiv de dare în exploatare 15. Act de transmitere a lucrărilor finalizate la balanța primăriei, organizarea de adieri publice privind sustenabilitatea proiectului cu aprobarea ulterioară prin decizia CL Sipoteni
Rezultate așteptate:	• Centrul cultural renovat și funcțional. • Comunitatea va avea relații interumane consolidate și echilibrate pentru a se implica în diferite proiecte, activități de dezvoltare comunitară, audieri și consultări publice • Vor fi organizate evenimente de amploare în promovarea istoriei, culturii, patrimoniului local pentru a atrage câți mai mulți turiști, deoarece acest proiect este complementar cu altele

	(PNUD/MiDL, UE/GIZ, UE/Primarii pentru creștere economică), care în prezent se desfășoară în Sipoteni pentru creșterea atractivității turistice și diversificării activității economice. • Colectivele de tip model vor avea condiții mai bune de activitate.
Statutul proiectului:	În fază de proiectare
Responsabil și parteneri de implementare:	APL, Asociația Baștina Sipoteni, grupul de inițiativă a locuitorilor
Durată estimativă:	9 luni
Costuri estimative:	700 mii lei
Potențiale surse de cofinanțare:	Buget local (BL), donatori, Diaspora și băștinașii.

Anexa 2. Rezultatele sesiunii de prioritizare

În ziua nr. 3 din cadrul atelierului de planificare strategică online organizat în noiembrie facilitatorul CM, dl Andrei Gavrilă, a organizat o sesiune de prioritizare a proiectelor eligibile finanțării în cadrul programului de proiecte de până la 60 000 USD finanțat de USAID prin intermediul proiectului Comunitatea Mea, cu condiția că comunitatea parteneră asigură cel puțin 35% din costul total al proiectului. Inițial, din planurile de acțiuni ale fiecărei direcții strategice elaborate în cadrul atelierului de planificare strategică, au fost selectate proiectele ce presupun eforturi financiare mai mari de 60 000 USD. Apoi grupul de planificare strategică, a analizat conform corespunderii cu criteriile proiectelor eligibile finanțării din partea programului CM.

După prezentarea părții teoretice privind eligibilitatea proiectelor pentru a fi înaintate finanțării din partea programului CM, fiecare grup a stabilit dacă ideile de proiect examinate, sunt potrivite pentru cofinanțarea programului CM, folosind criteriile minime de evaluare a unui proiect prezentate participanților:

- Dacă ideea de proiect este acceptabilă conform definiției formulate de programul CM;
- Dacă ideea de proiecte reflectă o prioritate formulată de cetățeni;
- Dacă proiectul poate fi implementat cu o finanțare de până la 60 000 USD din partea programului CM;
- Dacă sunt siguri că comunitatea va putea asigura contribuția de cel puțin 35% din costul total al proiectului;
- Dacă proiectul poate fi finalizat în termen de 12 luni.

După acest exercițiu, grupurile mici au prezentat rezultatele examinării efectuate, întregului grup de participanți, după cum urmează:

- 1) Reabilitarea drumului local (Ștefan cel Mare)
- 2) Extinderea sistemului de canalizare pe sectorul din valea str. Șt. cel Mare
- 3) Reabilitarea drumului local (Latiniei)
- 4) Extinderea iluminatului stradal pe o distanță de 5 km
- 5) Amenajarea unui spațiu pentru recreere și sport
- 6) Instituirea Centrului de zi pentru bătrâni
- 7) Termoizolarea clădirii Primăriei și Casei de cultură
- 8) Crearea teatrului de vară
- 9) Amenajarea parcului din centrul localității
- 10) Reparația acoperișului casei de cultură
- 11) Amenajarea muzeului localității
- 12) Amenajarea unei piste de alergări
- 13) Reparația drumurilor principale din interiorul cimitirului.

Proiectele care au corespuns tuturor criteriilor, au fost înaintate pentru votare, după cum urmează: reabilitarea drumului local (ex. St. cel Mare-Latiniei); extinderea sistemului de canalizare pe sectorul din valea str. Șt. cel Mare, amenajarea parcului din centrul localității

După prezentarea proiectelor, facilitatorul CM, a organizat o sesiune de votare online prin intermediul platformei www.office.forms.com. Fiecare participant a putut accesa linkul și acorda 3 voturi pentru proiectul dorit. Aceștia au avut posibilitatea să ofere toate 3 voturi pentru unul din cele 3 proiecte afișate, sau câte unul pentru fiecare proiect, pe care îl consideră cel mai important pentru comunitate.

Ca rezultat al votării, proiectul "Reabilitarea drumului local (Ștefan cel Mare)", a luat cele mai multe voturi. Apoi, facilitatorul CM, Andrei Gavrilă, a prezentat condițiile și termenele limită de scriere și depunerea proiectului spre finanțare către programul CM.